

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASET İKTİSAT KÜLTÜR DERGİSİ

Cilt: 5 Sayı: 53

60 Kuruş

1. HAZİRAN. 1956

Tel. 27531

P. K. 131, Ankara.

İÇİNDEKİLER

Muhasebe Ne Diyor ? 1

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

C.H.P. nin Meseleleri; Kongre ve Parti çalışmaları; İhtikarla Mücadele ve Tenakuzları; Devalüasyon ve Dış Borçlar; Bir ziyaret Münasebetiyle; İki Yeni Sosyal Sigorta; İsrailde İlim; Yumuşama Havası ve Silâhsızlanma. 3-8

İNCELEMELER :

Freud ve Sosyal İlimler Şerif MARDİN 9
Türk - Arap Kültür Münasebetleri Meselesi
..... Osman OKYAR 11
İhmale Uğrıyan Büyük Dava
..... Osman Turgut FEYZİOĞLU 12

OKURLARIN FORUMU :

Sovyetlerle Münasebetlerimize dair (T. Kul-
oğlu); Din Meselesine Dair (M. Tuncay); Gü-
venlik Hürriyet ve Kültür (A. Arif); Piyanis-
tin Cevabı (V. Franceschi); Gecikmiş Cevap-
lar (And) 15-16

NE DİYORLAR :

Söz ve Fikir Hürriyetine Dair M. ELÖVE 19

KÜLTÜR ve SANAT :

Allah, Allah Mahmut MAKAL 21
BALE : Türk Klâsik Balesi AND 22
MÜZİK : İki Konser Bedii SEVIN 23
RESİM : İlk Tabloları Sergisi G. A. 23

MUHASEBE NE DİYOR?

Memleketimizde, resmî propo-
gandanın etrafa yaymaya çalıştığı bir
tez vardır: Bugün çekilen sıkıntılar
geçicidir. Darlık ve pahalılık, girişi-
len yatırımların, memleketi bir an
evvel sür'atle kalkındırmanın zarurî
ve tabii bedellerinden başka bir şey
değildir. Vatanperverlik, istikbalimi-
zi garanti edecek olan bu işler için,
sıkıntıya katlanmayı, hükûmete güç-
lük çıkaracak yerde, bu muvakkat
mahrumiyet devresinde bil'akis onu
desteklemeyi icabettirir. Şu halde, a-
zamî 2-3 yıl sürecek olan bu muvak-
kat devre atlatıldıktan sonra, hükû-
meti tenkid edenler haksız çıkacak,
onu destekleyenler ise, müreffeh bir
Türkiye'nin kurulmasına yardım et-
tikleri için, mükâfatlanacaklardır.

Bu yazımızda, yukarda ifadesini

bulan resmî tezin, hiç bir müsbet da-
yanağa istinat etmediğini, faraziye-
lerinin, tamamen hayale ve mesnet-
siz arzulara dayandığını izaha çalış-
acağız. Daha evvelki bir baş yazı-
mızda da (İktisadi İstikbalimizin Gö-
rünüşü, 15 Kasım 1955, Sayı 40.) aynı
meseleyi ele almıştık. O zamandan-
beri elde edilen yeni mutalar ışığın-
da resmî propogandanın ne kadar tem-
selsiz olduğunu bu yazımızda, ye-
niden tahlil edeceğiz. Bu suretle 1950
-53 devresinde, dış konjonktür, fev-
kalde müsaft iklim şartları ve 1 mil-
yarı aşan dış kredilerle, senede vasa-
tî %8 kadar millî gelirimizde tahak-
kuk ettirilen artma hızının, tamamen
geçici amillerle tahakkuk ettiğine i-
şaret ederek, önümüzdeki yıllarda,
çok isabetli ve hesaplı adımlar atıl-

dığı, ve geniş mahrumiyetlere katla-
nıldığı takdirde, Türk ekonomisinin,
yeniden fakat mütevazî bir gelişme
yoluna ancak sokulabileceğini gös-
termiye çalışacağız.

Türk ekonomisinde 1950-53 dev-
resindeki nisbeten sür'atli gelişme hızı,
millî gelirimizin sabit fiatlarla
10,4 milyardan 14,5 milyara çıkması-
na imkân verdi. Bunun en mühim se-
bebi, millî gelirimizin %45 ini veren
ziraat sektöründe 2 milyara yakın bir
gelir artışının meydana gelmiş olma-
sıdır. Sanayi gelirlerindeki artış ay-
nı devrede ancak 0,5 milyar liradır.
Millî gelirimizdeki artış hızına en mü-
him yardımcı yapmış olan zirai sektör,
1954 de 1,3 milyar kadar gerilemiş,
1955 de ise 1953 deki seviyenin gene
çok gerilerinde kalmıştır. Zirai gelir-

lerin artmasında en mühim rolü oynayan, iklim şartları dışındaki faktörler, önümüzdeki yıllar için ne vadetmektedir?

Ekilen arazideki genişleme, ziraat gelir artışında en mühim rolü oynadığı için, müstakbel genişleme şansları için herşeyden evvel, toprak durumuna bir göz atmamız lazımdır. Ekilen topraklar 1948 yılında 9,2 milyon hektar olduğu halde, bu 1954 yılında en yüksek seviyesine çıkmış, 13,2 milyon hektar olmuştur. Bu daha çok mer'aların ekime açılması ve marjinal toprakların kullanılması ile mümkün olmuştur. Mer'alar, halihazırda 32,5 milyon hektardır ve bu sahanın daha da daralması, hayvancılığımıza tesir etmiye başlamıştır. Nitekim, koyun müstesna diğer bütün hayvanların adedi son yıllarda artmamış koyun ise 1954 yılında azalmıştır. Diğer taraftan ekilmeye müsait toprakların 6,5 milyon hektar kadarı, nadasa terk edilmekte ve bu suretle 20 milyon hektar, ekime müsait toprakların azamisi olarak mütalâa edilmektedir. Sulama tesislerinin tamamlanmasıyla buna 1 milyon hektarlık bir ilâve yapılabileceği anlaşılmaktadır. Bu suretle ziraatımızın, ekstansif gelişmesinin hududu 21 milyon hektar kabul edilebilir.

Bu hadise bize gösteriyor ki, boş ve bakir toprakların ekime açılmasıyla, yükselen randıman ve istihsal istikbalde artık tekerrür etmiyecektir. İstihsalî, yeni sahaları ekmek suretiyle arttırmak mümkün olmayacak, düşmeye başlayan hektar başına randımanı arttırmak için munzam masraflar (makina, gübre, teknik bilgi gibi hususlar için) gerekecektir.

Diğer taraftan, sanayileşerek millî gelirimizi artırma şıkkı kalıyor ki, bunun için de, bugün dünyada sanayileşmeye çalışan bütün memleketler gibi, kaynaklarımızı idareli kullanmaya, plânlamaya ve geniş mahrumiyetlere katlanmaya mecburuz. Bunun için önümüzde ciddi tehlikeler, aşılması, halledilmesi gereken manialar ve meseleler vardır. Bu meselelerin, hal yoluna girmesi millî desteğe muhtaç kuvvetli bir hükûmete, ince tetkik ve hesaplara, ilme ve ihtisasa dayanan bir amme idaresi ve devlet idaresine bağlı görünmektedir.

Şimdiye kadar memleket içinde girişilen yatırım hamlesi, 3.193 milyon T. L. lık bir dış borç bakiyesi miras bırakmıştır. Son 5 yıl içinde girişilen ve 10 milyar T.L. tutarında hesaplanan yatırımların üçte birine yakın bir kısmı bu borçlanma ile mümkün olabilmıştır. Bu dış borç hadisesi, müstakbel inkişaf yollarımızın önünde duran ve aşılması gereken ciddi bir mania olarak karşımızdadır. Bu borçtan büyük bir kısmı uzun vadeli olan 982 milyon liralık devlet borçları çıkarılırsa, geriye kalan 2.211 milyonu orta ve kısa vadeli borçlardır. Bunlardan 356 milyonu altın karşılıklı avans, 322 milyonu ticarî arieler, 800 milyonu kredili ithalât, 533 milyonu ise mütahit firma kredileridir.

Devlet borçları için dışarıya her yıl 100 milyona yakın faiz ve amortisman ödenmektedir. Bu, uzun vadeli borçlar için senede %10 a yakın bir meblâğdır. Orta ve kısa vadeli borçlar için %20 kabul edilirse, bunun ihracatımız üzerinde yıllık faiz ve amortisman yükü, 200-250 milyon lira tutacak demektir. Şu halde önümüzdeki yıllarda, ihracatımızdan 300-350 milyon lirayı yalnız eski borçların tasviyesine ayırmak mecburiyetindeyiz demektir.

Önümüzdeki yıllarda muhtemel ihracat kazançlarımızın hacmi, hububat ihracatının, en müsait sene olan 1953 yılı seviyesine erişeceği (10 milyon dahilî istihlâk ve 2 milyon tohumluk hesaba katılarak), pamuk, tütün, kuru meyvalar, maden ve sınaî ham maddeler gibi ihracatımızın %90 nını veren kalemlerde de ihracatın azamî seviyeye eriştiği farzedilerek, 1.050 milyon T.L. kadar tahmin edilmektedir. Bunun daha ihtiyatlı bir tahmini bize 800 milyonluk bir alt hudut vermektedir.

1954 ve 55 yıllarında ithal taleplerimizin bünyesi ise şöyledir:

	1954	1955
Yatırım Malları	601	684
Ham maddeler ve yedek parçalar	424	340
İstihlâk Malları	314	369
Yekûn	1.339	1.393

Her iki yıl esnasında da, ham madde ve yedek parça bakımından hissedilen sıkıntı herkesin malûmu olduğu için, bu kalem dış tediyelerimizde elastikiyetli (350 milyon kadar dış borç tediyesinden sonra) en az olan kalemi teşkil etmektedir. Geriye 300-350 milyon kadar istihlâk malı kalıyor ki, burda, mahrumiyete katlanmak şartıyla 150-200 milyonluk bir indirme yapma, akla gelebilir. Tabii

bu faraziyeye millî ekonomide gelişme hedefinin öne alınması ve bunu göze almaya karar verecek hükümetin kuvvetli olmasına bağlıdır. Nihayet 600-700 milyon kadar tutan yatırım mallarına gelince, bunlar içinde, ekonominin produktivitesini düşürmeyecek bir azaltma, ancak 200-250 milyon tutan inşaat malzemesinde yapılabilir. Nihayet, dahilî istihlâki artıracak, buna mukabil ithalâtı kısip ihracatı artırmaya imkân vermesi şüpheli görülecek bazı sanayi yatırımlarında bir miktar kısmalar yaparak 200-250 milyon kadar tutan endüstri yatırım malları ve tesisatı ithalâtında 50 milyon kadar bir indirme yapılabilir. Bütün bu indirmelerle, ithalât talebimizin asgarî haddi, şöyle hesaplanabilir:

DIŞ MASRAFLAR

Borç ödeme	350
Ham madde, yedek parça	400
Yatırım malları	450
İstihlâk malları	150
Yekûn	1350

Bu tablo bize, iktisadî gelişmemiz karşısında dikili olan en ciddi manılayı ifade etmektedir. Birtaraftan, ihracı geliştiririmizi iç enflasyonu durdurup, para ayarlamaları ile 1 milyar lira civarında tuttuğumuzu farzetsek bile, gelişmemizi durdurmadan yapacağımız dış masrafların tutarı bize 1.4 milyar gibi bir rakam vermektedir. Aradaki 400 milyonluk açık ekonomimizin karşılaştığı en mühim meseledir. Aynı zamanda yukarıki analiz, millî destekten mahrum bugünkü hükümet yerine, kuvvetli bir hükümetin geldiği; enflasyonu durdurduğu, halktan makul bir mahrumiyet talep etmiye ve bunu temin etmiye muvaffak olduğu faraziyesine dayandığını da unutmamak lazımdır.

Bu akibet bile, istikbalin parlak olmaktan uzak olduğunu, yukarıki faraziyeler dahilinde, endüstrileşme ve yıllık vasatî 500 milyon yalnız sanayi yatırımı yapmak suretiyle (son iki yılda yalnız sanayi sektöründeki yatırımlar 426 ve 430 milyon tahmin edilmektedir), yıllık sanayi gelirimizin 200-250 milyon kadar artabileceğini göstermektedir. Son yılların sanayi yatırımlarının verimi, sermaye üzerine % 40 kadar bir sosyal randıman emsali vermektedir.

Bu şekilde iktisadî gelişmemizdeki muhtemel hızın, muayyen siyasî ve iktisadî faraziyeler altında çizmiş olduğumuz hudutları, önümüzdeki yıllarda iktisadî hayatımızda mahrumiyetli ve mütevazî bir devrenin hakim olacağını açıkça göstermektedir. 1950 - 53 devresi, mazide kalmış tatlı bir hatıradan ibarettir. Önümüzdeki en mahrumiyetli devresî olacaktır. Makul ve muhtemel bir dış yardım hacmi bile, iktidarın ilk bal ayı devresindeki, müsait şartları geri getirmekten çok uzak olacaktır. Tem-

kinli, bilgili ve basiretli bir devlet idaresi sayesinde, iktisadi durumumuzu bugünkü tehlikeli istikametinden, uzunca bir müddet sabrederek çevirmek imkânı vardır. Fakat bunun için, bugüne kadar yapılan hataların bakıyesini, bilgi ve sabırla tasfiye etmek, istikbali müsbet ve emni bir zemin üzerine oturtabil-

mek için, olağan üstü gayret sarfetmek icabeder.

Bu sebeple, resmi propogandanın, yalnız şark tevekkülü ile, cennetin yakın olduğu yolundaki telkinleri, hiç bir mesnede dayanmamaktadır. Bugünkü tutum devam ederse, değil 2-3 yıl içinde refaha kavuşmak, bil'akis 4-5 yıllık, sa-

bir ve mahrumiyetin yorucu çalışmaları ile; bilgili devlet idaresinin verebileceği mütevazı meyvaların bile kaybolma tehlikesi vardır.

İktidar ve muhalefet olarak, önümüzdeki yılların çetin yolunu bugünden görebilmek ve hayale kapılmamak, isabetli bir yol olacaktır.

Onbeş Günün Notları

C. H. P. nin Meseleleri

Geçen ayın sonunda 4 günlük bir çalışmayla 12 nci kongresini tamamlayan C. H. P., iç siyasetimizin mühim meseleleri üzerinde düşüncelerimizi tek-sif etmemize vesile oldu.

Sonuncu Kongreyi diğerlerinden ayıran bazı özellikler bulunduğunu inkâr etmek zordur. Evvelâ bu kongrede hâkim olan hava 1954 seçimlerinden hemen sonrakinden çok farklı idi. Parti seçim sonunun bozgun havasından, kendine güvensizliğinden sıyrılmış görünüyordu. Geçen kongrede ümitsizlik ve moral bozukluğu yüzünden, kürsüye çıkmayan veya çıkamıyan bir çok tanınmış simalar, bu sefer Parti yıldızının parlamakta olduğu hissiyle, ortaya çıkmışlardır. Nitekim Kongre sonunda seçilen Parti Meclisi, eski simaların çoğunun yeniden sahneye çıkmasını ifade eder.

Kendini iktidara yakın ve namzet hisseden bu partinin kongresinde, moral bozukluğu ve asabiyete delâlet eden aşırı sözler, mes'uliyet hissinden uzak beyanlar pek görülmedi. Buna mukabil, meseleleri ele alırken, müsbet ve yapıcı olma gayret ve endişesini sezmemek zordu. Teknik bahisler ve meseleler üzerinde durma gayretleri, Kongre azalarının tasvip ve alkışlarıyla teşvik ediliyordu. Kongrede, geçen sene başka bir partinin yaptığı sahne oyunlarından çok farklı olarak, zihinde meselesi olan her delege fikrini duyurma imkânı buldu. Karşılıklı tenkitler yapıldı, cevaplar verildi, fakat tesanüt havası bozulmadı, sınırlar gerginleşmedi. Hislere ve heyecanlara hitaptan ziyade, fikirler, müstakbel faaliyet yolları üzerinde duran ciddi teklifler ortaya atılmaya çalışıldı. Bu kongrenin ciddi ve seviyeli bir parti kongresi olduğu o kadar aşikârdı ki, insana Türkiye'de demokrasinin geleceği hakkında sağlam

güven telkin ediyordu.

Bütün bu müsbet başarılarla rağmen bu kongre C. H. P. nin iktidardan uzaklaştıktan sonra karşılaştığı meselelerin çözülmesine doğru nasıl bir mesafe aldı? Bunu cevaplandırabilmek için, bu partiyi yakın tarihimizin perspektifi içinde görmeliyiz. Bu parti ne denirse densin, meşrutiyet devrindeki aydınlık çağının, fikri çalışma mahsulüdür. Bu çağın fikir ve ilhamlarını tatbik etmekle görevlenmiş Atatürk'ün inkilâp partisi'dir. Atatürk İnkilâbının başarı ile sona erdiği bu partiyi de tarihi görevini tamamlamış bir teşekkül haline getirmiştir. İktidarın başkasına devri aslında bu tarihi görevin tamamlanmasını ifade eden tarihi bir olaydır. İşte C. H. P. nin bu devrede karşı karşıya geldiği güç meselelerin kaynağı da buradadır. İnkilâp umdeleri artık millî hedef ve umdeler olmuş. Bu umdelerle doğmuş bir teşekkül, varlığını haklı gösterebilmek için yeni bir şeyler bulmalıdır.

Yeni bir arayış

Bu kongrede, başta yaşlı liderleri olmak üzere, bir çok hatiplerin sözlerinde ve kafalarında bu endişeyi sezmemek mümkün değildi. Bundan sonra düşünceleri sevk etmek için, içtimai bünye meseleleri, işçi, mesken, gelir müsavatsızlığı, içtimai ahenksizlikler, ahenkli ve muvazeneli bir gelişme v.s. gibi, konuşmalar içine sıkıştırılan bazı yeni temalar farkedilmiyor değildi. Fakat bunlar, cesaretle ve açıkça ele alınabilecek şekilde vuzuhlaşmamış, ihtimal yeter hazırlık yapılmamıştı. Buna şaşmamak lâzımdır. Çünkü Cumhuriyet devrinin manevi inkilâpları ve iktisadi gelişme hamlelerinin ortaya koyduğu meselelere, ancak yeni yeni başımızı çevirebiliyoruz. Bu meseleler üzerinde, düşün-

mek, incelemede bulunmak isteyen aydınlarımız, halen ancak bir avuç insandır. Batı âlemiyle manevi bağlarımız, kültür münasebetlerimiz, lâiklik ve din reformu, demokratik düzen ve hayat tarzının istediği eğitimin şekli, hedefleri, meseleleri, iktisadi gelişme, köy ve küçük çiftçi, sanayileşme, şehirleşme, işçi meseleleri, mesken davası, gelirin dağılışı, sermaye terakümü, devletin rolleri, millileştirilmiş sanayi, hususi teşebbüs, iktisadi gelişme ve ferdi hürriyetleri birlikte tahakkuk ettirecek anayasa meseleleri, idare sistemi, mahalli idareler, ferd ve devlet teşekkülleri v.s. gibi, akla bir anda düzinelerle gelen sual yığını, kolektif hareketin mümessili olan siyasi partilere malzeme teşkil edecek konulardır.

Fakat bu konuların olgunlaşması, ayıklanması için, evvelâ memlekette fikir adamlarının işe koyulması lâzımdır. Ancak bu sayede bulunup, partilerin faaliyet gösterdiği siyaset borsasında, organize siyasi toplulukların, fikirler etrafında şekil almaları mümkün olur. Bugün iş başına ne yapacağını bilmeden, tam bir zihni boşlukla geçen iktidar partisi ile, alternatif hükümetler demek olan C. H. P. dahil muhalefet partilerinin, içinde buldukları buhran budur. Partileri, akademik veya üniversite kürsüsü zannetmek yanlış olmakla beraber, devamlı ve müstekar hiç bir siyasi hareket yoktur ki kuvvetli bir entellektüel inanca sahip olmasın. Fikrin bizatihi kuvvetinden gelen derin iman ve inanç, her kolektif hareketin, bu arada siyasi hareketin temelidir.

Taktik ne olmalı

Bu nokta bizi C.H.P. nin taktik sahada tutması gereken yola sevk etmektedir. Bu parti son kongrenin açık olarak gösterdiği gibi, stratejik (uzun vadeli) hedefler bakımından henüz vuzuhsuzdur. Kadrosuna ve zihniyetine, inkilâbın başındaki gibi yeni ve büyük fikirler henüz yerleşmemiştir. Diğer taraftan, başta tecrübeli ve ciddi bir devlet adamı olan liderleri, durumu kavrar göründüğü halde, parti bütünüünün önümüzdeki kısa vadeli siyasi faaliyet devresinde takip edilecek taktik bakımından da tam vuzuh içinde bulunduğu söylenemez. Bu taktik hareketin başında muhalefet cephesinin işbirliği fikri gelir.

Bazı partililerin tıpkı 1954 seçimlerinden evvelki günlerde olduğu gibi, iktidarın yıpranmasından ümide düştüğü görülmekte, ve işbirliğini, kendi partilerini iktidara getirecek bir adım olarak mütalâa etme temayülü sezilmektedir. Bunlar, işbirliği fikrini kabul eden Hürriyet Partisini kendi himayelerinde munzam bir kuvvet olarak görmeye meyletmektedirler. Onlara göre durum, 1950 de seçtiği insanlardan hayal kırıklığına uğrayan halkın pişmanlıkla, özür dileyerek, eski, tecrübeli ve bugün kıymeti daha iyi anlaşılmış bir siyasi teşekküle dönmeye hazırlanmasından ibarettir. Meseleyi tarih ve içtimal kuvvetler perspektifinden görececek olursak, bunun kadar hatalı ve tehlikeli bir düşünce bulunamaz. 1950 hadisesi, Türk milletinin bir yenilik bulma, bir arayış hamlesidir. Bu yolda hayal kırıklığına uğranmıştır. Fakat bu demek değildir ki millet eskiye dönmeye ikna edilebilir. 1950 den evveli ve bu devri temsil edenlere, halkın büyük kısmı gene hayır diyebilir. Çünkü ileri hamle yapmak isteyen bir millet yaz boz tahtasına razı olamaz. "Biz artık eski C. H. P. değiliz, olamayız" demek mümkün olmaz. Amerika'da 1930 ların buhran yıllarında iş başından atılan Cumhuriyetçi Partiye, bu buhran, tam 20 küsur seneye mal olmuştur. Halkın hafızasını yok farzetmek hatadır. Bu bakımdan C. H. P. kendine yeni bir hüviyet ararken, bugün memleketin başındaki derdlerden kurtulması için, mutlaka bir üçüncü kuvvetin ortağı ve yardımcı olarak ortaya atılmalıdır. Bu üçüncü kuvvet, inkılâp neslinin sorumluluk olacağı bir siyasi harekettir. Memleketi ancak yeni neslin, yeni simaların giriştiği bir fikir ve aksiyon hamlesi kurtarabilir.

Kongre ve Parti Çalışmaları

C.H.P. nin bu kurultayında ortaya atılan bazı meseleler, modern bir devlet içinde siyasi partilerin teşkilatlanması ve fonksiyonları bakımından enteresan bir mahiyet arz etmektedir. Bu notta, partinin, memleketin halihazır siyasi ve iktisadi problemleri üzerindeki görüşlerinden ziyade onun bünye ve faaliyetile ilgili bazı noktalar üzerinde durulacaktır. Hemen belirtmek gerekir ki bahis konusu edilecek hususlar sadece C. H. P. yi değil fakat genel olarak bütün siyasi partilerimizi alâkadar etmektedir.

Sosyolojik bakımdan bir siyasi parti, devlette siyasi iktidarı ele geçirerek muayyen gayeleri gerçekleştirmek a-

macile teşkilatlanmış bir sosyal gurupdur. Bu duruma göre bir siyasi partinin başlıca meseleleri iki ana gurupta toplanmaktadır: Parti gayeleri ile ilgili problemler ve bu gayelere ulaşmak üzere kurulan teşkilâta müteallik hususlar. Gayeler de kendi içlerinde bir şekli diğeri de muhtevaya ait olmak üzere iki kısımda mütalâa edilebilirler. Bir siyasi partinin şekli gayesi siyasi iktidarın ele geçirilmesinden ibarettir. Bu da demokratik bir rejimde seçimlerin kazanılması yolu ile olur. Muhtevaya ait gaye ise partinin, siyasi iktidarı kullanmak suretile siyasi, iktisadi ve sosyal bakımdan gerçekleştirmeyi öngördüğü hususlardır: bu ise partinin doktrini ve programıdır. Teşkilât bu gayeleri en iyi bir surette gerçekleştirecek bir kuruluş ve faaliyet şekline sahip olmak durumundadır.

Bu kısa izahat C.H.P. nin 12. kurultayında ileri sürülen çeşitli görüşleri ve bu görüşler için yapılan mücadeleleri sistematik ve vazih bir şekilde anlamamıza yardım etmektedir. Filhakika kurultayda ileri sürülen görüşleri, gayelere ve teşkilât ile onun faaliyet tarzına ait olmak üzere iki büyük gurupta toplamak mümkündür.

Memleketimizdeki siyasi partilerin cemiyetin çeşitli meseleleri hakkında sistematik bir görüşe sahip doktrin partileri olmadığına ötedenberi işaret edilmiştir. Filhakika programlarına ve liderlerinin beyanlarına bakılacak olursa hemen bütün siyasi partiler memleketin iktisaden kalkınmasını, kültür bakımından ilerlemesini ve demokratik bir düzeni yerleşmesini istemektedirler. Dış münasebetler bakımından da bunlar arasında esaslı bir görüş farkı mevcut değildir. Fakat bilhassa 1950 den sonraki tatbikat siyasi partilerin umumiyat çerçevesini aşmayan program ve görüşlere sarılarak dünyanın hemen bütün memleketlerinde olmuş ve olagelmekte bulunan birtakım sosyal gelişme ve realitelerden kaçınılmayacaklarını anlatmaktadır. Öyle sanılır ki, 1950 ye kadar memleketimizde siyasi rejim bakımından bir hürriyet ve demokrasi havariliği yapan D. P. nin bugün bu konularda 1946 ve öncesine çok yaklaşmış bulunması keyfiyetini tamamiyle başında bulunan mahdut bir lider gurubunun zihniyetle izah etmek geniş ölçüde sathî ve hissi bir açıklama şekli olacaktır. Aynı şekilde, bu partinin iktisadi gelişmeyi liberal bir iktisadi kadro içerisinde gerçekleştirmek şeklindeki prensibinden bugün gittikçe uzaklaşmakta olduğu da bir vakiydir. Zannımızca bu durum, tek parti rejimi altında geniş ölçüde baskı altında tutulabilen ve serbestçe tezahür edememeleri dolayısıyla aldatici bir intiba uyandıran çeşitli sosyal tesir ve kuvvetlerin çok partili serbest bir rejimle birlikte kendilerini göstermelerinin bir neticesidir.

İKİ YOL

Bu takdirde ise takip edilebilecek başlıca iki yol ortaya çıkmaktadır: Ya bahiskonusu çeşitli sosyal kuvvet ve tesirleri 1946 dan evvel olduğu gibi veya genel olarak otoriter idare şekillerinde görüldüğü üzere tekrar baskı altına alarak siyasi iktidara faaliyetlerini istediği gibi ve rahatça yürütme imkânını sağlamak yahut da cemiyetin ve onun içindeki çeşitli kuvvetlerin serbestçe işleme ve gelişmelerini muta kabul ederek bunlardan bir kısmını benimseyen bir prensipler manzumesinden meydana gelen bir programa bağlanmak. Halihazırdaki iktidar, memleketin şartlarından da faydalanarak birinci yolu tercih etme yani geriye doğru gitme temayülüne kapılmış gözükmektedir. Çünkü anlaşılmuştur ki D. P. hemen bütün sosyal guruplara hitap etmek iddiasında bulunan ve umumî ifadelerle geniş bir hürriyet ve demokrasi düzeni vadeden programı ile çeşitli sosyal kuvvetlerin serbestçe hareket ettiği bir düzende muvaffak olamayacaktır. Binnetice, programını anlaşılması kolay sebeplerle bu yeni duruma uydurmak imkânını bulamayan parti, programında gerekli tadilatı yapıp yolunu açıkça tayin etmek ve böylece yeni şartların icaplarına uymak yerine bu yeni şartları ortadan kaldırmak istikametinde sürülenmektedir. İşte, kanaatimizce, bilhassa memleketteki aydın zümrenin ve bu arada C. H. P. aydınlarının yavaş yavaş farkına varmakta oldukları sosyal hadise budur. Ve bu sebeptendir ki, D.P. nin programını büyük ölçüde andıran ve aynı şekilde umumiyat çerçevesini aşmayan ve herkesi tatmin suretile mümkün olduğu kadar fazla oy kazanmak amacını güden programı ile tekrar iktidara geldiği takdirde C. H. P. nin de aynı çıkmaz karşısında kalacağı korkusu belirmiştir. Ayrıca şu noktayı da belirtmek yerinde olur ki istikbalde kütleler uyanıp kazandıkça geriye doğru dönüşler bugünkünden çok daha zor olacaktır. Baştaki diğer bir notta da C. H. P. nin bu bakımdan karşılaştığı meselelere temas edilmektedir. Bu sebeple, şayet parti birgün iktidara gelip de milleti daha evvelki tecrübelerde görüldüğü üzere - belki de ister istemez - hayal sukutuna uğratmak istemiyorsa böyle bir tadil yoluna muhakkak gitmelidir. Genel sekreterin bu konudaki "bize prensipsiz parti diyenler, tüzüğümüzü okusunlar" şeklindeki beyanı tatminkâr olmaktan uzaktır. Zira aynı derecede güzel ve aynı derecede umumî prensipler D. P. nin programında da mevcuttur; serbest düzende ise hiç değilse vasıtalar ve faaliyet şekillerinin aynı ana gayelere giden partiler arasında esaslı farklılıklara sebep olabileceği belki de olması lâzımgeldiği artık bizde de anlaşılmalıdır. Kurultayda aynı-çerçeve dahi-

linde ileri sürülen enteresan bir görüş te seçim neticelerini tahlil suretile hangi vatandaş guruplarının ne gibi saik ve gayelerle C. H. P. ye oy verdiklerinin ortaya çıkarılması gerektiği fikridir. Filhakika modern siyasî partiler gittikçe, el yordamı ile ilerlemeye çalışan teşekküller olmaktan çıkmaktadırlar. Partilerin çeşitli problemleri ilmi bir şekilde inceleyen ve muntazaman çalışan organları bulunması bir zaruret halini almaktadır. Birçok siyasî partilerin, parti doktrinlerini işleyen "nazariyatçıları" bulunması tesadüf veya özenti değil, fakat fikri ve pratik zaruretlerin ifadesidir. Seçim neticelerinin sistematik bir şekilde tahlilli bir siyasî partiye tutması lâzımgelen istikametler üzerinde çok aydınlatıcı fikirler verebilir.

PROGRAMI SARİHLEŞTİRMEK

Bir partinin programındaki prensipler vatandaşlara doğru inerken sarıhleşmek ve müşahhaslaşmak durumundadır. Genel Sekreterin kurultayda bahsettiği parti programının kaç kişi tarafından okunduğu ve bilindiği ve bundan ne anlaşıldığı konusu üzerinde yapılacak bir inceleme de herhalde seçim tahlilleri kadar enteresan ve öğretici neticeler verecektir. Parti merkezince günlük meselelere dair teşkilâta gönderilen birçok tamimlerin anlaşılmadığı yolunda kurultayda işitilen şikâyetler ve parti propagandasının eksik ve kifayetsiz bulunduğu keyfiyeti üzerindeki ısrar, bu konuda kurulabilecek bir faraziyenin istikametine göstermektedir. Öyle sanılır ki bu noktadaki kifayetsizlik de temelde aynı ana derde, partinin umumiyât çerçevesini aşamayan ve herkese çiçek atan programına bağlanmaktadır. Meselâ bir taraftan enflasyona karşı tedbirler alınacağı vadedilirken, öte tarafta çiftçi borçlarının affedileceği sözü buna tipik bir misâldir. Zira, prensipler sarıh bir şekilde tayin edilmedikçe, bunların ne suretle tatbik alanına koyulacakları belirtilmedikçe ve bu maksatla etraflı ve esaslı incelemeler yapılmadıkça ve nihayet yapılacak vaadlerin bazen ve bazı guruplar için sevimsiz olmaları göze alınmadıkça temel prensiplere uygun ve bilhassa memleketimizde halk tarafından anlaşılması ve gerçekleştirilmesi kabil müşahhas tatbik plânları vermek imkânsız bir hal almaktadır. Bunun yerine program babında umumî ve mücerret prensiplere sığınma, iktidarda, şartların zorlanmasından ileri gelen rastgele ve bir sistem teşkil etmekten uzak hükümet politikası, halkla temaslarda ezandan, sigaradan, otomobil lâstiklerinden veya zeytinden bahsetme kalmaktadır.

12 inci Kurultayda teşkilatlanma mevzuu ile ilgili bazı enteresan meseleler de ortaya çıkmıştır. Bunların en önemlileri parti içi demokrasi, parti kad-

rolarının gençleştirilmesi, parti merkez teşkilâtı ile taşra teşkilleri arasında, bilhassa adayların tayinine müteallik münasebetler ve partiye aidat meselesidir. Bu noktalar üzerinde gelecek sayımızda çürülecektir.

İhtikârla Mücadele ve Tenakuzları

Millî korunma kanununu tadil eden kanunun müzakeresi dolayısı ile iktidar ve muhalefet sözcüleri arasında iktisat politikası konusunda şiddetli münakaşalar cereyan etti. aKnun, esbabı mucibesine göre, ticaret hayatında son yıllarda tezahür eden ahlâk buhranı ve ihtikârı, hükümetin selâhiyetleri ve malî imkânlarını genişletmek ve cezaları ağırlaştırmak suretiyle önlemek hedefini gütmektedir. Hürriyet Partisinin kanun hakkındaki görüşü şudur: "İhtikâr ancak müsa it zemin bulursa gelişir. Bundan üç dört sene evvel yoktu. Bu devrede hükümetin takip ettiği enflasyoncu iktisat politikası, ihtikâr ve spekülasyon için müsait bir muhit hazırlamıştır. Mevcut kanunda 15 yıla çıkan ağır hükümler ve belediyele ve hükümete tanınan vasi selâhiyetler rağmen, ihtikâr önlenememektedir. Bu sebeple böyle bir kanunun çıkması hükümetin enflasyonla mücadele için alması gerekli asıl iktisadî tedbirlerin ihmal olunmasına bahane teşkil etmemelidir. Eğer böyle yapılırsa bir taraftan ihtikârı ve spekülasyonu çok cazip hale getiren enflasyon şartları devam ederken, öte yandan ekonomi gittikçe daha fazla rejimante hale getirilmiş olacaktır. Memurların iktisadî hayata müdahaleleri ve birçok önemli kararların onların indî takdirlerine bırakılması hali doğacaktır. Bu nüfuz ticaretinin ve suistimalin de müsait bir zemin bulmasına yarayacaktır. Bu gibi hallerle mücadele için ispat hakkı istiyoruz, hükümet yanaşmıyor. O halde getirdiği bu tedbirde samimi değildir, bu tedbir asıl problemler üzerindeki dikkatin dağılmasından başka bir işe yarayacaktır."

Görüldüğü gibi bu muhalefet partisinin kanun hakkındaki fikirleri oldukça sistemli ve makuldur. Kısa vadeli güçlüklerimizin asıl kaynağı olan enflasyoncu finansman usullerine muvaffakiyetle parmak basılmıştır. Bu parti sözcüsünün müdahale ve izahları, yersiz ve mesnetsiz Batı-Doğu Almanya ve Türkiye misâlleri hariç, oldukça tatminkândır.

Bu fikirlere iktidar sözcüleri malûm kalkınma edebiyatı ve ahlâk buhranı iddiaları ile cevap vermişlerdir. Bu iddialar vuzuhsuz ve tezatlı görünmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, iktidar partisinde iktisadî kalkınma konusunda tek yapıcı fikir bu kalkınmayı büyük ölçüde dış yardıma dayandırmaktır. Külliyyetli dış

yardım ümitleri de suya düşer gibi olduktan sonra tam bir fikri iflâs ve teşevvüs haline düşülmüştür. Bir taraftan enflasyon devirlerinde ihtikârın en bariz şekli haline gelen arsa spekülasyonunu kayıtlı olarak kanun tasarısı ısrarla geri aldırılırken ve arsa spekülasyonu sayesinde fakirlik çeken zümrelerin ıstırapları paahasına muazzam haksız zenginleşmelere ve lükse müsamaha olunmakta devam edilirken, öbür taraftan tamamilen haklı iktisadî tedbirlerin alınmasını da ilâve şart koşan muhalefet, muhtekir tüccarı himayetle etmekle itham olunmaktadır.

Konjonktür dairesi genel fiat endeksi 1953 sonunda 107 iken 1955 sonunda 137 ye çıkmıştır. Bu iki senede % 28 bir artış demektir. O halde 1953 senesindeki 100.000 liranın 1955 senesindeki değeri 78.000 liradır. Yani 1953 te 100.000 liralık maddî mal muadili olan 100.000 lira, 1954 te 78.000 liralık mal muadili olur. Şimdi hükümetin kontrol edebileceği bir banka düşünelim, bu bankadan bir kooperatif vasıtası ile % 8 faizle 100.000 lik bir inşaat kredisi almak kabil olsun. Bu kredinin iki sene vadeli olduğunu farzedelim. Bu bankaya iki sene sonra iade edilecek para 116.000 liradır. 100.000 lirası alınan borç, 16 bin lirası da alınan faiz. Bu 116 bin lira, 1953 esası üzerinden 90.000 mal muadilidir. Halbuki verilen borç 100.000 liralık mal muadili idi. O halde bu şekilde bir borç tuemin edip, değeri muhakkak ki 200.000 nin üstünde olan binasını (mütevazı bir mesken olamaz) inşa eden kimseye, adeta borç alması için 100.000 liralık bir haraç faiz verilmiş olmakta ve o bir de prim olarak (tasarrufta bulunup sıkıntıya katlanmak bir yana) servetini arttırmak imkânını bulmaktadır. Pek bu kimin cebinden çıkıyor? Enflasyonla mütenasip olarak geliri arttıranların, bu şekilde borç alamyıanların. Büyük şehirlerde gördüğümüz ve genel yatırım içinde muhakkak ki % 20 den az bir yer tutmıyan gösterişli bina inşaatı şeklindeki kalkınmanın bir de böyle bir cephesi olduğu inkâr olunabilir mi? Peki bunun bütün kontrolleri hükümetin elindedir. Bu haksız zenginleşmelerinin bedelini hiç olmazsa kısmen tahsil etmek için düşünmüş bir kanun tasarısı var mıdır? Bunun için bir zihni teşevvüs ve vuzuhsuzluğun mevcudiyetinden, fikir ve tahlil yoksunluğundan bahsediyoruz. "Atom devrindeyiz" doğru, "Hızlı kalkınmalıyız" doğru. Ama bu yolla hızlı kalkınmanın bütün Türk milleti olduğu iddiası: çok yanlış. İsrarla kalkınamayız. Dikkatlerimizi önce bu noktaya topluyalım.

Devalüasyon ve Dış Borçlar

Memleketimizin fiat seviyesi ile dünya fiatları arasında hasıl olan farkın izalesi ve dış hesaplarımızda bir muvazeneye varılmasının kolaylaştırılması için döviz kurlarının ayarlanmasından söz e-

dilince, birçok iş adamlarımızda ve alâkalı diğer kimselerde bazı tereddütler görülmektedir.

Bu zehap "Türkiye ağır bir dış borç yükü altında olduğundan devalüasyona tevessül edemez. Devalüasyon halinde Türkiye'nin dış borç yükü mühim mikyasta artar" fikridir. Bu fikirde yanlış olan nokta Türkiye'nin dış borç yükünün ağır olduğu değildir. Filhakika döviz gelirlerimizin miktarına göre dış borcumuzun hacmi ve bilhassa vadeleri ve senelik mürettebatı çok ağırdır. Zehap bir devalüasyonun zaten ağır olan bu dış tediyeye yükünü büsbütün arttıracığındandır. Memleketimizin dış borçları, dolar, İngiliz lirası, İsviçre frangı, Alman markı, Fransız frangı, İtalyan lireti ve saire gibi yabancı akçelerle ifade edilmiştir. Diğer bir değiş ile dış borçlarımızın yekünü bütçe müzakereleri sırasında ifade edildiği gibi 3.417 milyon Türk lirası değil muhtelif akçelerle takriben 1114 milyon dolardır. Türk lirası - dolar paritesinin değişmesi, bu 1114 milyon dolarlık borcu 1 dolar dahi arttırmaz veya eksiltmez.

Bir memleketin dış borçlarının mürettebatı o memleketçe ihraç edilen mal ve hizmet bedellerinden elde edilen dövizlerle ödenir. İhraç ettiğimiz mal ve hizmetlerin fiatları dünya piyasasına göre Türk lirası - dolar paritesinin değişmesi dolayısıyla bu malların satışı mukabilinde elde edeceğimiz döviz miktarında bir fark hasil olmaz. Diğer bir ifade ile bir sene zarfında dış borç mürettebatımızı ödeyebilmek için ne miktar mal ihraç etmek mecburiyetinde isek devalüasyondan sonra aynı miktar mal ihracı ile borcumuzu ödeyebiliriz.

Mevzuu bir misal ile aydınlatalım. Bilfarz Denizcilik Bankası 4 milyon dolar kredi ile bir gemi satın alsın ve bu borç senede % 5 faize ve 10 sene vadeye tabi olsa Türk iktisadiyatının bu muameleden dolayı ilk senede ödeyeceği borç mürettebatı 200 bin dolar faiz ve 400 bin dolar resülmal taksiti ki, cem'an 600 bin dolardır. Türkiye bu tediyeyi yapabilmek için, o tarihteki dünya fiatı olduğunu fraz ettiğimiz, libresi 25 sentten 1090 ton pamuk ihraç edecektir. Bu arada Türk lirası-dolar paritesi tadil edilse bu değişiklik dünya pazarlarında pamuk fiatlarına müessir olmayacağından Türkiye yine 1090 ton pamuk satmak suretile bu borcunu ödeyecektir. Binaenaleyh, bir devalüasyon Türkiye'ye dış borçlar bakımından munzam bir külfet tahmil etmez.

Zihinleri karıştıran dış borçların Türk lirası ile ifadesidir. Türk lirası-dolar paritesi 2.80 T.L. = 1 dolar yerine bilfarz 5.60 T.L. = 1 dolar olsa bütçe müzakereleri sırasında 3147 milyon lira olarak zikr edilen dış borçların Türk lirası ile ifadesi 6294 milyon lira olur. Bu borcun senelik mürettebatının ifadesi de bilfarz 500 milyon liradan 1 milyar liraya çıkar. Şu kadar ki bu değişiklikler, tamamen memleketin iç iktisadiyatına ait bir meseledir. Yükselen rakamlar, dış borçların miktarı değil, bu dış borçları ödemek için satın alınacak dövizlere mukabil T. C. Merkez Bankasına tediyeye

dilecek Türk liralardır. Bu da tamamen bir iç muamelemizdir. Böyle bir değişiklik, muhakkak ki harice borçlu bulunan daire, müessese ve firmaların Türk lirası ile mükellefiyetlerini arttırmak suretile ortaya bazı meseleler çıkarır. Bu bakımdan borçluları iki büyük guruba ayırmak lazımdır.

Evvelâ harice en çok borçlu olan devlet sektörünü ele alalım. Devlet sektörünün Merkez Bankası ile münasebetlerini göz önüne alırsak meselenin bir muhasebe hareketinden başka birşey olmadığı açıkça görülür. Daha açık bir ifade ile devlet sektörü Merkez Bankasından daha fazla borçlanır ve yine bu miktarı Merkez Bankasına öder ve bu suretle tedavül hacminde ve bankacılık sisteminin kredi temelinde bir değişiklik yaratmaz. Bunun bazı daire ve müesseselerin borçlanma limitlerinde kanunî değişiklikleri icab ettireceği de tabiidir.

Hususi sektörde ise vaziyet daha giriftir. Hususi sektörün borçlarını ikiye ayırmak lazımdır. Bunlardan birincisi kredili ithalâttır. Birkaç sene vadeli bir dış istikraz akteden iş adamı, bu muamelede bir kambiyo rizikosunu bilir ve böyle bir teşebbüsten elde edeceği, kârın muhammen rizikoya galip geleceğini hesaplayarak bu işe girer.

İkinci hal ise ithalât bedelleri Merkez Bankasına ödendiği halde transfer edilememek dolayısıyla tahassül eden borçlardır. Burada ithalâtçının bir sun'u taksiri yoktur. Tacir peşin bir muameleden bir kambiyo rizikosunu doğacağını hesaplamamakta haklıdır. Bu gibi borçlarda bir devalüasyon halinde zararın Merkez Bankasına mı yoksa ithalâtçılara mı ait olacağını tesbiti iktisadî olmaktan ziyade hukukî bir mevzudur.

Böylece bir devalüasyon Türkiye'nin dış borçlarını çoğaltmaz ancak borçluların Merkez Bankasına karşı Türk lirası ile mükellefiyetlerini artırır. Bu da iktisadî olmaktan ziyade hukukî bir meseledir.

Bir Ziyaret Münasebetiyle

Komşumuz İran'ın Şah ve Kraliçesinin memleketimizi ziyaret ettiği şu günlerde, bütün basınımız bu ziyaretle ilgili görünüyor. Fakat bu ilgi daha çok, dost memleket hükümdarlarının buradaki ziyaretlerinin en ince teferruatına kadar her şeyi yazmak veya Kraliçenin hayat hikâyesini tefrika etmek gibi şekillerde tezahür etmektedir. Halbuki ziyaretin basınımız tarafından, İrandaki son gelişmeleri Türk okuyucusuna aksettirecek bir vesile olarak kabul edilmesi ve bu yolda hareket edilmesi muhakkak ki çok daha faydalı olurdu.

Bir çok meseleleri bizim meselelerimize benzeyen ve Bağdat Paktının bir üyesi olan İranda son zamanlarda dikkate değer bazı gelişmeler olmaktadır. Bütün diğer ve ortadoğu memleketlerinde olduğu gibi devrimlerimiz ve Atatürkün fikirleri İranda da akisler yaratmıştır. İran aydınları arasında, harf inkilâbımız, lâiklik, kadın hakları v.s. gibi kanunlarda, bizi örnek alarak mücadelede bulunan geniş bir aydın kütle vardır. Gerilik taraftarları ile yenilik taraftarları arasında uzun zamandan beri devam edegelen ve genç hükümdarlarının şahsan da desteklemesiyle gittikçe yenilik taraftarlarının ağır basmakta olduğu sosyal mücadele yanında, iktisadî kalkınma sahasında rasyonel esaslara uygun adımlar bilhassa dikkati çekmektedir. İran Başbakanının, Ankarada yeni çıkmışa bağlayan bir haftalık siyasi derginin ilk sayısında yayımlanan makalesi bu bakımdan enteresandır. Bu yazıya göre İran, Bağdat Paktının iktisadî işbirliği cephesine daha çok önem verir görünmektedir. İran bir yandan Orta-Doğunun bütün bir bölge olarak iktisadî kalkınması için işbirliğine taraftar olduğunu belirtirken, diğer yandan Amerikan yardımından da geniş ölçüde faydalanarak kendi imkânlarıyla memleket içinde etraflı bir kalkınma hareketine girişmiştir. Bu yolda, son nisan ayında petrol gelirleriyle fi-

T. C.

ZİRAAT BANKASI

Yurt içinde 520 Şube ve Ajansı dünyanın her tarafındaki muhabirleriyle sayın müstertitlerinin emrinde dir.

Vadeli, vadesiz tasarruf hesapları 1956 ikramiye tutarı

Şimdilik

1.750.000 Liradır

Bu Zengin Plânda

Gayrimenkuller, dolgun para ikramiyeleri, eşya, traktörler, ziraat aletleri bulunmaktadır.

nanse edilmek üzere 1 milyar dolar tutarında 7 yıllık bir kalkınma plânının uygulanmasına başlamış bulunmaktadır. Plan, esas itibarıyla 1948 yılında hazırlanmış fakat o tarihten bu yana İran işlerinde patlak veren bir dizi karışıklıklar uygulanmasını bu yıla kadar geciktirmiştir.

Plânın yürütülmesi için milletlerarası şöhrete sahip bir İranlı İktisatçı (Ebül Hasan Ebethac) iş başına getirilmiştir. Plan dahilinde yapılacak yatırımlar için de Mart ayında bir kanun kabul edilerek Şahın tasdikinden geçmiştir.

Plânın muvaffakiyet imkânları bakımından plânın idaresi ile ilgili kimseler ümitvar görünmektedirler. Çünkü petrol meselesi halledilmiştir ve işsizlik gün geçtikçe artmaktadır. Şah ve Hükümet plânın tatbiki konusunda halk tarafından desteklenmektedir. Teknik eleman eksikliği Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasının yardımıyla ortadan kaldırılmış durumdadır ve Amerika Birleşik Devletleri geniş ölçüde teknik yardım yapmaktadır.

Plâna göre Ziraat ve Sulamaya 200; Ulaştırılmaya 300, Maden ve Endüstri sahalarına 140, Maarif, Sıhhat ve Amme Hizmetlerine 250 milyon dolar yatırım yapılacaktır. Hâli hazırda bu meblâğlardan ziraat ve sulama için 81, Ulaştırma için 72, Endüstri ve Madenler için, 37 Sosyal Kalkınma için 38 milyon lirası harcanmış vaziyettedir.

Geçen yıl ve gelecek iki yıldaki masraflar petrol gelirlerinin % 60'ı, ondan sonraki yıllardakiler % 80'i ile finanse edilecektir. Plânın tatbikiyle görevli kimseler başlangıçta borçlanma yoluna gitmenin icap edebileceğini, fakat petrol gelirlerinin bütün kalkınmayı finanse edeceğini ümit etmektedirler.

İran'ın kalkınma hareketi ve bunun plânlanması her gün okumakta olduğu muz pek çok sayıdaki örneklerden biridir. İktisaden az gelişmiş memleketlerin büyük bir ekseriyeti süratli ve emin bir kalkınma hareketine girişmiş bulunuyorlar. Bu hal ister istemez memleketimizin bu günkü durumu ile mukayese yapmak ihtiyacını duyuruyor. İktisaden az gelişmiş memleketlerin en ilerilerinden biri olan Türkiye'nin bugün karşılaştığı ağır iktisadi sıkıntıları halletmesi, ve ilerleyen dünya içinde mevkiini daima kuvvetlendirmeye gayret etmesi, aynı zamanda giriştiği milletlerarası münasebetlerin de bir icabıdır.

İki Yeni Sosyal Sigorta

İki ana sebepten ötürü geri kalmış memleketler halkları, ileri memleketler halklarından çok daha acil ve kesif olarak sosyal politika tedbirlerine muhtaçlardır. Bu sebeplerden biri milli gelirin kıfayetsizliği, diğeri de bu gelirin adaletsiz bir şekilde dağılışıdır. Binaenaleyh hususile az gelişmiş memleketlerde Devletin ana hedef ve vazifeleri arasında, 1) milli geliri arttırmak için milli kaynakları rasyo-

nel bir şekilde kullanmak; 2) bütün halkın hayat seviyesini devamlı olarak ilâh eylemek maksadile milli gelirin dağılışının adil bir şekilde cereyan etmesini sağlayacak tedbirleri almak, bilhassa ehemmiyet kazanmaktadır. Bu iki hedefin tahakkuk ettirilmesi birbirine sıkı bir şekilde bağlıdır. Filhakika, milli geliri arttırmak imkânlarını sağlamaksızın adil bir dağılış politikası bazan faktirliğin yeniden tevzii manasını tazammun edebileceği gibi, hedefi yalnız milli geliri arttırmak olan bir iktisadi politika işgücünün verimliliği üzerinde müessir olamayacağından arzulanığı neticeyi kolaylıkla elde edemez.

Memleketimizde milli gelirin dağılışındaki adaletsizliği kısmen telâfi edilebilecek ve 1946 - 1950 yılları içinde ele alınmış bulunan mahdut tatbik sahaları sosyal sigortalar, 1950 yılından bu yana ümit olunduğu derecede inkişaf imkânını bulamamıştır. Gerçekten üzerinde bilhassa durulması lâzım gelen tatbik sahasının genişletilmesi konusu şimdiye kadar ele alınmamıştır. Şüphesiz sosyal sigortaların himayesine muhtaç olanlar yalnız İş Kanununun, Deniz İş Kanununun ve Basın mesleğinde çalışanlarla çalışanlar arasındaki münasebetlerin tanzimi hakkındaki kanunun şümül sahası içine girenler değildir. Bu kategorilerin dışında kalan ve gelirleri yalnız ücretlerinden teşekkül eden büyük bir kütle ne mesleki ne de sosyal risklere karşı her hangi bir himayeye sahip bulunmamaktadır. Bu büyük bir sosyal adaletsizliktir ve bir an önce giderilmesi lâzımdır. Başka bir deyimle bir ücret mukabilinde emeğini satan herkes sosyal sigortaların himayesine alınmalıdır. Çünkü bugünkü ücret seviyeleri hiçbir işçiye hastalık, ihtiyarlık, malûliyet, işsizlik gibi hallere karşı koyacağı bir tasarrufa imkân vermez.

Mevcut sosyal sigortamızın ikinci büyük noksanlığı bazı sosyal sigorta kollarının henüz ele alınmamış olmasında idi. Bu noksanlığı telâfi için ilk adım atılmış bulunuyor. Çalışma Bakanlığınca hazırlanmış bulunan bir kanun tasarısı diğer sigorta kollarından müstakil olarak malûliyet ve ölüm sigortalarının ihdasını derpiş etmektedir. Bu sosyal sigortalar sahasında memnuniyeti mucip bir kıpırdamadır. Çünkü, şimdiye kadar diğer sosyal sigorta kanunları içine serpiştirilmiş bulunan hükümler malûliyet ve ölüm hallerinde tatminkâr bir himaye sağlamamakta idi. Henüz mevcut olmayan işsizlik sigortasının da etüdüleri yapıp ihdasının mümkün olup olmadığı üzerinde düşünmek zamanı gelmiştir.

Tasarıya göre ölüm, ihtiyarlık ve malûliyet sigortalarının finansmanı için işçilerden ve işverenlerden ücretlerin % 11 i nisbeğinde bir prim alınacaktır. Bunun % 5 ini işçiler ve % 6 sını işverenler ödeyecektir. Halen ihtiyarlık sigortası için alınan prim nisbeti % 8 olduğuna göre yeni iki sigorta kolu için talep olunan prim % 3 tür. Bunun da % 1 ini işçiler ve % 2 sini işverenler ödeyecektir. Ancak burada hali hazır konjonktür muvacehesinde üzerinde durulması gereken bir nokta bulunmaktadır. Halen malzeme kıfayetsizliğinden ötürü inşaat sanayinde, ham madde fıkdanından ötürü başta mensucat olmak üzere bir kısım sanayii-

de geliştirme seviyesi daralmıştır. Başka bir deyimle konjonktürel bir işsizliğin sebepleri mevcuttur. Çalıştırma hacminin daraldığı devrelerde işverenler sosyal sigorta primlerini işçi ücretleri üzerine inkişaf ettirebilirler. Binaenaleyh bugünkü şartlar içinde fayda ve zaruretinde şüphe olmayan yeni sigorta kollarının finansmanın tamamile işçi ücretleri üzerine inkişafını önlemek için ücret mevzuu ele alınmalı, bir ücret politikası tesis edilmeli ve hiç olmazsa makul seviyeli asgarî ücretlerin tesbiti bütün memlekete teşmil olunmalıdır.

İsrailde İlim

Geçen Nisan ayında İsrail'de uluslararası bir kimya simpozyumu toplandı. Uluslararası kimya kongreleri dünyanın en kalabalık ilim kongreleri olur. Bunu dikkate alan İsrail kimyacıları bir başlangıç olmak üzere kimyanın belirli bir dalında - Makromoleküler Kimya - uluslararası bir simpozyum tertiplemeyle yetinmişlerdi.

Makromoleküler kimya, son yirmi yıl içinde büyük ilerlemeler kaydetmiş, plâstik maddeler ve kauçuk endüstrilerini de içine alan, geniş bir uygulama alanına sahip bir ilim dalıdır. İlk önce Almanya'da gelişmeğe başlamış, fakat 1933 den bu yana Birleşik Devletler bu konuda rakipsiz bir durum kazanmıştır.

Simpozyuma dünyanın her tarafından ilim adamları katıldılar; de-ile Birleşik Devletler ile İngiltere'nin mirperde gerisinden gelen delegeler üniversite ve araştırma merkezlerinden gelen bilginler dikkati çekecek derecede kalabıktı.

Simpozyum büyük bir dikkat ve titizlikle tertiplenmiş ve İsrail basınının da iftiharla belirttiği şekilde New York, Londra ve Zürich gibi büyük ilim merkezlerinde toplanan kongreler seviyesinde bir başarı sağlamıştır.

Simpozyumu tertipleyenler, yabancı ilim adamlarına İsrail'deki bütün ilmi faaliyetleri açıklamayı hedef tutmuşlardı. Simpozyum, Rehovot şehrindeki Weizmann İlim Enstitüsünde açıldı. Bu Enstitü, kısa zamanda değil yalnız Orta - doğunun fakat belki dünyanın en mükemmel ilim enstitülerinden biri haline gelmişti. Weizmann Enstitüsünde fizik, kimya ve biolojik ilimlerinin çeşitli dallarında araştırmalar yapılmaktadır. Temel araştırmalar yanında memleket tarım ve endüstrisinin problemleri de incelenmektedir. Enstitünün, müspet ilimlerin teorik ve matematik alanlarında çalışmayı bir yana bırakarak faaliyeti ni tamamen tatbiki ilimlere toplamış olması dikkati çekiyordu.

Simpozyumda tebliğlerin bildirilme-

sı ve münakaşlar modern ve büyük bir salonda yapıyor ve bu salonun toplantı tarihinin geçen Temmuzda tespit edilmesinden sonra, yedi ay içinde yapıldığı söyleniyordu. Weizmann Enstitüsünde, bu gün modern fizik, kimya ve biyoloji laboratuvarlarında bulunması şart olan aletlerin hepsi görülmektedir. Infra-red spektrofometre dahil her çeşit spektrofometreler, X-ışınları üniteleri, elektron mikroskobu, kütle spektrografi, ve modern elektroforez cihazları bunlar arasındadır.

Simpozyumun ikinci kısmı Kudüs'te idi. Kudüs'te bulunan eski İbrani Üniversitesinin etrafı Ürdün toprakları ile sınırlıdır. Bu yüzden Kudüs'ün gü-

ney batısında yeni bir Üniversite yapılmaktadır. Konferanslar bu yeni Üniversitenin ikmal edilmiş salonlarında verildi.

Simpozyumun son kısmı Hayfa'da bulunan İsrail Teknoloji Enstitüsünde yapıldı. Bu suretle İsrail bir taraftan önemli bir ilim kongresini mükemmel bir şekilde tertipliyerek içlerinde Nobel ödülü kazanmış bilginlerin de bulunduğu kalabalık bir ilim adamı topluluğunun takdirlerini kazanmış, öbür taraftan memleketin üç büyük ilim müessesini dünyanın her tarafından toplanmış bilginlere takdim etmek imkânını sağlamıştır.

Yumuşama Havası ve Silâhsızlanma

Londra'da cereyan eden Birleşmiş Milletler Silâhsızlanma Tâli Komisyonunun son toplantısının 4 Mayıs'ta yeni bir başarısızlıkla sona ermesi, Batı-Doğu münasebetlerinde görülen tek değişikliğin henüz - uzunca bir vâde için müsbet imkânlar arzemesi şıkkı bir ihtimâl hâlinde mevcut olan - devamlı bir tebessümden ileri gidemediğini gösteren en bâriz misâldir.

Siyasetlerinde esaslı değişiklikler yaptıklarını tekrar edip duran Sovyet liderleri, karşılıklı iyi niyet beyanlarının fiillerle tâkip edilmedikçe bıkkınlık ve ümitsizlik uyandıracağını tahmin etmiş olmaları ki bu başarısızlığın sorumluluğunu Batılıların üzerine atmakta âdetâ isticâl göstermişlerdir. Bunun için geçen yılki 640.000 kişilik terhis ilâveten şimdi de bir yıl içinde 1.280.000 kişiyi terhis edeceklerini kendiliklerinden ilân edivermişlerdir. Bu jestin, bilhassa Asya'da, halk yığınları üzerinde yapacağı propaganda tesirini inkâr etmek mümkün değildir. Diğer taraftan, bu tedbir sayesinde örtaya çıkacak el emeği fazlasının Sovyet ekonomisi için çok faydalı olacağı muhakkaktır. Bununla beraber, Rusların bu hareketi, ciddi ve hüsnüniyetli kimse-ler üzerinde hiç de müsbet bir tesir bırakacak mahiyette değildir. Gerçekten, Avrupa'daki Rus tümenlerinin atom toplarıyla techizine başlanıldığını bilenler, 63 tümenle 400 uçağın ortadan kaldırılmasının, 4 milyonluk ve 20.000 uçaklık bir ordunun ateş kudretini azaltmayacağını kolaylıkla tahmin edebilirler. Kaldı ki - İkinci Dünya Harbi sonunda yapılmış olan kütle hâlindeki terhisler bir tarafa - aynı imkâna dayanarak Birleşik Amerika 1953 yılında Silâhlı Kuvvetlerinin genel mevcudunu 3,5 milyondan bugünkü seviye olan 2.800.000'e indirebilmiş; İngiltere'de de ayrıca önemli azaltmalar yapılmıştır. Sovyetler, aynı tebliğlerinde, savunma masraflarında da kısıntılar yapacaklarını bildirmekte, ancak,

rakkam vermemektedirler. Elde mevcut rakkamlara göre, 1955 yılı Rus savunma masrafları 112.1 milyar rubleye bâliğ olmuştur. 1956 yılı savunma masrafları ise 102.5 milyar ruble olarak tahmin edilmiştir. Ancak, bilhassa sanayi malları toptan fiyatlarında % 20 bir indirim yapılmış olduğuna göre savunmaya tahsis edilen kaynaklar bakımından bu indirimin vüs'ati hakkında ciddi şüpheler izhar etmek kabildir.

Muhtelif memleketlerde halk efkârını şaşırtan meselelerden biri de silâhsızlanma bahsinde karşılıklı tezlerde görülen tahavvüllerdir. Filhakika, 1955'e kadar Sovyetler Batılılardan, konvansiyonel kuvvetlerde herhangi bir kontrol- lu azaltmaya başlamadan evvel atom silâhları ve tecrübelerinin men'ini, yeni atom silâhı yapılmamasını ve mevcutların imhasını ısrarla talep etmekte idiler. Buna mukabil, Batılılar, evvel'emirde konvansiyonel kuvvetlerde kontrollu bir indirmeye tevessül edilmeden atom silâhlarının men edilmesini reddetmekteydiler. 1955'ten sonra ise durum değişmiş; Ruslar artık atom silâhlarının men'i üzerinde ısrar etmez olmuşlar; buna mukabil, Rusların konvansiyonel kuvvetlerde yapılmasını istedikleri indirimler ise Birleşik Amerika tarafından fazla ileri bulunmaya başlanmıştır. Tekliflerdeki bu tahavvüller, haddi zatında, askerî müessiriyetin, atomik ve konvansiyonel silâhlar bakımından bir bütün teşkil etmesindedir. 1955'ten evvelki durum, konvansiyonel kuvvetler bakımından Rusların, atom silâhları bakımından da Batılıların, muvazeneyle kendi lehlerine geniş ölçüde çevirmiş bulunmalarıyla izah edilebilir. Buna mukabil, 1955'ten sonraki vaziyet ise, Rusların atom sahasında gerek stratejik, gerek taktik silâhlarda henüz Batılıların seviyesine erişmemiş olmakla beraber yine de tatminkâr bir duruma gelmeleri; Batılıların da konvansiyonel kuvvetler bakımından Sovyetlere eriş-

mekten uzak olmakla beraber bu sahadaki durumlarını - kifayeti sayılmasa dahi - bir hayli geliştirmiş olmalarıyla kabili izahtır.

Ana ihtilâf noktaları

Ancak, Sovyet tezlerinde daima hâkim olmuş bulunan bellibaşlı endişelerden birinin, askerî müessiriyetteki muvazeneyle kendi lehlerine bozmak olduğunu görmemek de mümkün değildir. 1955'ten evvelki durumda bunu anlamak pek kolaydır. Bugünkü hâlde ise Sovyetlerin bu taktiğini anlamak biraz zorlaşıyor. Filhakika, Sovyetler, karşılıklı olarak atom silâhlarına dokunulmamasını, buna mukabil, Amerikan ve Rus kuvvetlerinin yine karşılıklı olarak 1,5 milyon kişiye indirilmesini talep etmekte; (bittabi, diğer Devletlerin genel mevcutlarında da indirmeler bahis mevzuudur); Birleşik Amerika ise bu rakkamın müteakibin 2,5 milyon olarak tesbiti üzerinde ısrar etmektedir. Bunun sebebi, kuvvetler karşılıklı olarak 1,5 milyon kişi olduğu vakit, bu durumun, coğrafi vaziyeti icabı iç hatlar stratejisinin bütün kolaylıklarından istifade eden Sovyetler için büyük mahzurlar doğurmazken bütün savunma sistemi denizaşırı üsler kompleksine dayanan Birleşik Amerika için bu sistemini idamesini pek zor kılan bir vaziyete düşmeyi intaç edebilmesidir. Bu durum, İhus ve Amerikan kuvvetlerinin bünyelerinin mukayesesinden anlaşılabilir. Son ilân edilen tek-tarafli indirimler yapıldığı takdirde, Sovyet kuvvetleri 162 tümen ve 19.600 uçak olacaktır; genel mevcutları da Amerikan kuvvetlerinin bugünkü genel mevcuduna aşağı yukarı eşit olacaktır. Halbuki, Amerikan kuvvetleri bugün 18 tümeden ve 131 "wing"den ibarettir. Her ne kadar Amerikan kuvvetlerinin kalitesi Ruslarınkinden üstünse de bu üstünlüğün yukardaki rakkamlar arasındaki farkları izah bakımından payını fazla mübalâğa etmemek gerekir. Farkın asıl sebebi, Birleşik Amerika'nın lojistik hizmetlere, hava korunma teşkilâtına ve donanmaya çok daha fazla pay ayırmak mecburiyetinde olmasından ileri gelmektedir. Binaenaleyh, Birleşik Amerika'nın bugünkü genel mevcudunu indirmesi, ya asgarinin de altında olan kara kuvvetlerinin daha da azaltılmasını veya denizaşırı üsler sisteminin ikmâl ve irtibatlandırma bakımından zayıflatılmasını intaç edecektir. Bu itibarla, bütün bir Amerikan savunma sisteminin yeniden gözden geçirilmesine tevessül edilmeden böyle bir karar alınması İngiliz ve Fransızlarca gayri mümkün addedilmese bile pek kolay da değildir. Amerikalılar, bununla beraber, silâhsızlanmanın birinci safhası başarıyla neticelenirse, müteakip safhada kuvvetlerini 1,5 milyon kişiye indirmeyi reddetmektedirler. Dikkati çeken bir nokta da Sovyetlerin Doğu Almanya'daki kuvvetlerinde, ancak 30.000 kişilik bir azaltma yapacaklarını ilân ettikleri hâlde, Orta Avrupa bölgesinin taktik atom silâhlarından tecridini talep etmeleridir. Halbuki, böyle bir du-

rum. Sovyet kuvvetlerinin hiçbir esaslı mukavemetle karşılaşmaksızın muharebeyi derhal Ren üzerine intikal ettirmelerini pek kolaylaştıracağıdır. Böyle bir imkânın mevcudiyeti dahi NATO'nun stratejik atomik ve termo-nükleer silâhlara bağlılık derecesini ziyadesiyle arttıracaktır. Oysa ki zaman geçtikçe havaya karşı korunma, sivil korunma ve A ve H bombalarını karşı taraf üzerine taşıyabilme imkânları muvazi surette arttığından, müstakbel harpte taktik atom silâhlarının ehemmiyeti gündem güne çoğalmaktadır. Ayrıca, Ruslar, bilhassa Doğu Almanya'daki para-militer kuvvetlerden bahis açmak niyetinde gözükmemektedirler.

(Birleşik Amerika'nın müttefiklerinin kuvvetleri 5,5 milyon kişi tutmaktadır. Rus peykleri ve Komünist Çin için de böyledir. Ancak, bu rakam eşitliği, bilhassa Orta Avrupa'da konvansiyonel kuvvetler bakımından Sovyet blokunun üstünlüğüne tesir etmemektedir. Diğer taraftan, Asya ve Ortadoğudaki bazı müttefiklerin kuvvetleri eğitim ve teçhizat bakımından henüz geri hâledirler.)

Sovyet tekliflerinde devamlı surette dikkat nazarını çeken en büyük noksan, kontrol sisteminin kifayetsizliğidir. 1955 e kadar, Sovyet teklifleri incelenmeye değmeyecek kadar bu bakımdan gayri ciddi idiler. 1955'ten itibaren Sovyetler bu mevzuda bir az daha müsbet yola gir-

mişler ve Mareşal Bulganin Cenevre Konferansında muayyen noktalara yerleşecek müşahitler vasıtasıyla karadan kontrol yapılmasına müteallik bir esas ortaya atmıştır. Ancak, Demirperde arkası gibi mesafelerin fevkalâde geniş olduğu bir âlemde sadece karadan kontrol icra etmek Batılılarca kâfi addedilmemektedir. Batılılar, ayrıca, havadan da tahditsiz giriş hakkıyla kontrol yapılmasını istemişlerdir. Mareşal Bulganin, Başkan Eisenhower'ın Cenevre Konferansında ileri sürdüğü bu teklifi kabul etmemiş; bununla beraber, bilâhare muhtelif vesilelerle, bu teklifi nazarı itibare almanın mümkün olduğuna dair, hattâ son defa Londra'dan ayrılarak, müphem ve umumî beyanlarda bulunmuştur. Ancak, Bay Kruçef bu noktada çok daha samimî ve açıktır: "Evimizin içinde yabancıların dolaşmasına müsaade edemeyiz" diyerek işi kesip atmış ve Lancaster House konuşmalarında da bu sahada hiç bir netice elde etmek mümkün olamamıştır. Kanaatimizce, silâhsızlanma bahsinde hüsnüniyetli olmak, ilmen imkân olduğu nisbette kontrolün azamisini kabûlden kaçınmamakla kaimdir. Silâhsızlanma Komisyonundaki Fransız Delegesi Jules Moch'un belirttiği gibi, tek-taraflı silâhsızlanma diye birşey olamaz; silâhsızlanma ancak çok-taraflı olabilir ve mütekabiliyetin şartı da müessir bir kontroldür. Rusların, Silâhlı Kuvvetlerinin genel mevcu-

du hakkında son vermiş oldukları resmî rakkamın sadece 2,5 milyon olduğunu hatırlatan "Economist", son ilân edilen indirmeler şayet doğruysa, geriye bütün S.S.C.B. için azamî 700.000 kişinin kaldığına nazarı dikkati çekerek, müessir bir kontrolün ehemmiyetini basit olduğu kadar düşündürücü bir misalle ortaya koymuş bulunmaktadır.

Hidrojen ve atom bombası stoklarının azaltılmasının kontrolünün ilmen mümkün olmadığı bütün ilgililerce kabûl edilmektedir. Ancak, bu stokların arttırılmasının ve bombaları taşıma vasıtalarının yani uçakların ve füzelerin kontrolünün kabul olmadığı da iddia edilemez. Bu itibarla, Sovyet Rusya'nın bu mevzuda daha anlayışlı olması iktiza etmektedir.

Silâhsızlanma meselesinin hâlli, Batılıların söyledikleri gibi, silâhlanmaya sebep teşkil etmiş olan büyük siyasi davaların hâllinden müstakil olarak düşünülemez. Silâhlanma, sadece askerî sebepler dolayısıyla değil, fakat, bu genel politik sebep dolayısıyla de ancak safha safha gerçekleştirilebilir. Lâkin, bu meselelerin hallinin, mezkûr siyasi meselelerin çözümlerinden daha fazla, Sovyetlerin, müzakerelerde askerî muvazaneyi boyuna lehlerine çevirmek gayretlerinden ve kontrol hakkındaki anlayışsız davranışlarından vazgeçmelerine bağlı olarak derpiş edilmesi temayülü de başlamamış sayılmaz.

İncelemeler

Freud ve Sosyal İlimler

Şerif MARDİN

Bu sene tanınmış ruhiyat âlimi ve batı medeniyetinde silinmez bir iz bırakmış olan Sigmund Freud'un doğumunun yüzüncü yılı kutlanmaktadır. Bu makalede memleketimizde daha fazla cinsiyet meselelerine attettikleri ehemmiyetle şöhret bulmuş olan Freud'un nazariyelerinin aslında çok daha geniş bir mâna taşıdıkları tema'sı açıklanmaya çalışılmıştır.

20 nci. Asrın başlarında cereyan eden bir tıp kongresinde Freud'un nazariyeleri ilk defa tebliğ edildikleri vakit, delegelerden biri, bu yepyeni görüşlerin kendisinde yarattıkları tepkiyi şu sözlerle ifade etmişti: «Bu gibi mevzuların açıklanacağı yer bir tıp kongresi değil, bir polis mahkemesidir.» Bu ifade, Freud nazariyelerinin istikbali hakkında oldukça

isabetli kehanet sayılabilir; zira meslektaşının müstehzi edası, Freud'un teorilerinin müteakip senelerde maruz kalacakları mukayemete işaret ediyordu. Fakat dar fikirli delegenin ifadesinde, diğer yönden de bir hakikat payı vardı, o da Freud nazariyelerinin insanoglunun cemiyet içindeki hayatı, başka bir deyişle, sosyal ilimlerin konusu ile, alakalı olduklarına dikkati çekmesiydi. O zamanlar, Freud nazariyelerinin bu cephesinin kesin bir şekilde belirmesine imkân yoktu, zira Freud'un tebliği bazı ruh hastalıklarının tedavisi ile ilgili tıbbî bir tebliğdi, fakat zamanla, Avusturyalı alimin teorilerinin çok daha geniş manalar taşıdıkları belirecekti. Ancak bu fikirlerin cemiyet tetkikleri ile olan alakalarından istifadeye gidilmeden önce bir hayli zaman geçecek, ve Freud, enerjisinin büyük

bir kısmını teorisinin - hattâ bir tedavi usulu olarak - faydalarını savunmaya sarfedecekti. Bu arada, Freud'un nazariyelerini son derece kötüleyenler ortaya çıktığı gibi, ifrattan tefride giderek, sahte bir Freud'culuğu kendine rehber edinen gruplar teşekkül edecekti. Freud'un insan şahsiyetinin yapısı hakkındaki teorilerinin karşılaştığı en şiddetli itirazlar, hayatının ilk safhalarında vuku bulacak ve daha ziyade tıp muhitlerinde ortaya çıkacaktı. Fakat bu gibi bir vaziyetin bahis konusu olmadığı zamanlar bile, Freud'un teorilerinde mühim bir yer işgal eden cinsiyeti bir maskot haline getirmek temayülü Freud'un en fazla takdir edilebildiği muhitlerde bile anlaşılmadığına delalet ediyordu. Bu ikinci tarz karşılayış, Freud'un hayatının ikinci yarısında ehemmiyet kazanmış ve san'at ve edebiyat muhitlerinin karakteristik bir hareket tarzı olarak şöhret bulmuştur.

Diğer taraftan, bu kadar geniş akislerin mevcudiyeti bile, Freud'un, gerek lehinde, gerekse aleyhindeki gruplar tarafından anlaşılabilmesi, bir tedavi usulünden daha mühim bir şey ortaya attığının bariz bir delili idi. Aslında, nazariyelerinin arkasında bir insan davranışını izah teorisi yatıyordu, ve insan davranışını izaha çalışan bütün küllî teoriler gibi, onun teorileri de tipik bazı istihalelerden geçiyordu. Zamanla, Freud'un görüşlerindeki bu zımnî esas, yani insan teorisi cephesi, daha bariz bir şekilde ortaya çıkacak ve Freud'un kendisi bile, buluşlarının ümanist manada insanla ilgili olduğunu gösteren, «Medeniyet ve Yarat-

ığı Huzursuzluklar», isminde bir eser yazacaktı. Fakat başlangıçta, Freud «skandali», cinsiyet gibi bir mefhum üzerinde durmak cesaretini gösterdiğinden doğmuştu, ve bugün dahi, Freud'u bu dar manada tanıyanlar sayısızdır. Aslında, Freud'un münhasıran cinsiyet meselelerinin Kristof Kolombu olarak hatırlayanların unuttukları bir nokta vardır. Freud'un cinsiyet problemi üzerinde durması, insan davranışını izah etmek yolunda bir girizgâh olduğu gibi, Freud'un orijinalitesi, bizzatıhi cinsiyetin ehemmiyetinin keşfi olduğu kadar, cinsiyet davranışlarının ve ruh rahatsızlıklarının izah edilebileceği fikridir. Başka bir deyimle, Freud'un cinsi davranış hakkındaki keşifleri yanında, bu keşifler kadar mühim bir unsur, cinsiyet meselesine karşı takınmış olduğu tavırdır, metodolojisidir. Bu metodoloji sayesinde ki bugün, cinsiyet meselesi ve ruh hastalıkları da aklı selimin tatbik edilebileceği sahalara içine, izah edilmesi mümkün davranışlar arasına girmiştir. Freud'dan evvel, cinsiyet problemi ile uğraşılmaktan çekinildiği gibi, bilumum ruh hastalıklarını izah edecek bir teori mevcut değildi. Bu vaziyette, kendilerini medeniyetin en yüksek zirvesine erişmiş addeden ondokuzuncu asır insanları bile, ruh hastalıklarını anlaşılabilir bir âfet telâkî ediyor ve bu hastalıklara karşı, insanların anlayamadıkları şeylere karşı gösterdikleri tepkiyi gösteriyorlardı: korku ile karışık bir nevi tiksinti. Freud'un ortaya atmış olduğu yenilik, Batı medeniyetinin esasında yatan, herşeyi anlamaya, hadiselerle nüfuz etmeye çalışmanın, şahsiyet yapısı sahasına teşmil edilmiş olmasıdır. Tıpkı simya üstatlarından ayrılıp, problem çözme zihniyetiyle hareket ederek, müşahade ve ilmi metod üzerinde Kimya ilmini kuranlar gibi, Freud da, çalışmalarını psikozları anlaşılır hadiselerin sınırı içine sokmuştu. Freud'un umumî insan teorisine gelince; hayatın son devrelerinde teorilerinin bu zımnî esasları bilhassa Freud'un kendisi tarafından genişletildi. En mütakâmil haliyle Freud'un teorisi cemiyette çok daha umumî esaslara dayandırılmış ve şöyle bir şekil almıştı: Freud, insanların hepsinin ruh yapısında bir temel tabakalaşma olduğunu ve bu tabakaların en dibinde yatan, insanların hareketlerinde kendini ancak bilvasıta belli eden, bazı karanlık ve iptidai insiyakların mevcudiyetinden bahsediyordu. Bu insiyakların karakteristiği son derece egoist olmaları, ve dış alemde herşeyi kendine mal etme, kendi tahakkümü altına alma isteği üzerine kurulmuş olmalarıydı. Kısaca, şahsın yapısında bir temel egoizm ve kırıcılık mevcuttu. Bu kırıcılık o raddeye varabiliyordu ki şahsın umumî ifna arzusu hatta kendisini ifna etme arzusu şeklinde tezahür ediyordu. Bunun yanında, cemiyetin koyduğu yasaklar ve terbiyevî usuller ikinci bir tabakada yer ediniyor ve bu, insan şahsiyetinin ikinci unsurunu teşkil ediyordu. Bundan dolayı insandaki en derin insiyaklar insanın günlük davranışında ancak deği-

şik bir veçhe ile ortaya çıkıyordu. Freud'un bu görüşünün derin manası şu noktada beliriyordu: insanın ruh yapısı yekpare bir yapı değildi, ve insanın «insan» lığı, birbirleriyle mücadele halinde olan karakter bölümlerinin arasındaki çekişmenin mahsulü idi. İnsanın tabii temayülü, bu üst tabakanın, kontrol unsurunun emirlerini, mahiyetini anlamaya çalışmadan, kendi şahsı üzerinde kat'i bir yasak şeklinde tatbik etmeye çalışmaktan ibaretti. Ve tabii, bu kadar kat'i bir yasak, aynı derecede kat'i bir insiyak esasları ile çarpıştığı zaman şahsiyet problemleri ve ruh hastalıkları yaratıyordu. Tıpkı insanlar arasında bu vaziyet ruhi karışıklıklara sebebiyet verdiği gibi, modern cemiyet hayatında aynı şekilde husule gelen kolektif ruh hastalıklarına rastlamak mümkündür. Gerek şahıslarda, gerekse cemiyetlerde bu anormal vaziyetin izalesi *anlama* vetiresine bağlı idi. Kendi kendini anlayan insan, şahsiyetinin içindeki bu iki unsurun kör çarpışmasının esiri olmaktan kurtuluyor, kendi kendinin efendisi olarak ortaya çıkabiliyordu. Gene Freud'un bu tutumu, tam manasiyle Batı aydınlanma devrinin bir mirasçısı olduğunu gösteriyordu.

İşte, gerek bir insan davranışı teorisi temin ettiği için, gerekse metodolojisi bakımından insanların karakter yapısının anlaşılır bir mahiyet taşıdığını iddia ettiği ve kendini anlama mes'uliyetini şahsa yüklediği için Freud'un sosyal ilimlerde bir rol oynaması mukadderdi. Zira sosyal ilimler de insanın cemiyet içindeki davranışının anlaşılır bir mahiyet taşıdığı esasları üzerine kurulmuştu, buna ilâveten, mazisinde insanın kendini anlamasının zarurî olduğu şeklinde bir an'ane yatıyordu. Nihayet, sosyal ilimler daha kendi işine yarayabilecek bir metodoloji bulmamıştı. 20 nci asrın başında insan davranışı ile ilgili ilimlerde, kullanılacak metodolojinin tabii ilimler metodolojisi olmadığı anlaşılmaya başlanmıştı. ve fizikî ilim-

lerde matematik metodlardan ve değişmez bazı tabiat intizamlarını tesbit etmekten elde edilen faydanın, sosyal ilimler sahasında elde edilemeyeceği kanaati yavaş yavaş yer ediyordu. Bu durumda, Freud'un nazariyeleri bu kalıp ve metod eksikliğini dolduruyordu. Bilhassa sosyal meselelerin bir ilim konusu olarak ele alındığı Amerika Birleşik Devletlerinde Freud'un tesiri hakikaten çok büyük olmuştur. Tabii ki uzun zamandanberi «ilmi» liğinin taınmasında müşkülât çıkartılan sosyal ilimlerde bu gibi yeni bir imkânın keşfi ifratlara da sebebiyet verecekti, bu ifratlar da zaman zaman daha muhafazakâr alimler arasında tebensümlere sebebiyet verecekti. Muğlak muadelelerle uğraşmanın veyahut laboratuvar tecrübelerine girişmenin verdiği prestijden mahrum olan sosyal ilimler mütehassısı, öcünü, anlaşılması bu muadeleler kadar zor olan çetrefil bir sosyo-psikolojik lisan icad etmekle almıştı. Bütün bunlara rağmen sosyal ilimlerde Freud'dan pek çok istifade edilmiştir. Antropoloji sahasında Margaret Mead'in, siyasî ilimler sahasında Harold Lasswell ve Erich Fromm'un getirdikleri şayanı dikkat görüşler derece derece Freud'un teorilerinden mülhem olmuştur. Bundan önce, bir yazıda, (Bk. *Ali Paşa ve Hürriyet*) bu yazı münasebetiyle gönderilen yüksek değeri haiz bir okuyucu mektubunda Lasswell'in Siyasî İlimler sahasına getirdiği yeniliklere işaret edilmişti. Margaret Mead'in e-tütleri ise, muhtelif cemiyetlerde çocukların temel insiyaklarının nasıl şekillendirildiği ve muayyen şekillendirme usullerinin insanda ne gibi bir tabiat yarattığı meselesini, millî karakter problemini ele almıştır. Ortaya attığı bu metodun pratik neticelerinden biri, ikinci dünya harbi esnasında, propaganda faaliyetinde milletlerin eğitim usullerinin bu milletin fertlerinde yarattığı komplekslerden istifade etmek olmuş-

VAKIFLAR BANKASI

ÖMÜR
BOYUNCA
AYLIK
GELİR

MESKEN
KREDİSİ

PARA
IKRAMİYELEDİ

tur. Gene, Pasifik Adalarının idaresinde yerli halka bazı hususları kabul ettirmek için, idare, geniş çapta sosyal antropologların yerlilerin karakter yapısı hakkındaki etüdlerinden faydalanmıştır.

Nihayet Erich Fromm'un fikirleri, bñhassa yirminci asırdaki hürriyet buhranı ile ilgili olmaları hasebile dikkate şayandır. Tıpkı Freud'un, insanoğlunun mevcut ahlakı kıstasları tatbikte kendine karşı amansızca davranışına işaret ettiği gibi, Frommda cemiyet içinde, salâhiyetli mercilerden gelen emirlerin "niçin" i araştırılmadan tatbik temayülünden bahsetmiştir. Erich Fromm'a göre, meselâ, modern diktatörlüklerin çıkmasında en mühim amillerden biri, eskiden beri otorite mefhumu üzerinde kurulmuş bir cemiyetten sıyrılan modern insanın mes'uliyet yükünün arttığı ve bu külfeti üstüne almayı reddettiğidir. Modern insanın bu tepkisi de, kendisine tahakküm edecek, onu karar verme mes'uliyetinden kurtaracak birisini aramak, şeklinde tezahür etmektedir.

Freud'un fikirlerinin sosyal ilimlerde kullanılmaya başlaması bizzatihi Freudizme tesir etmekten de hali kalmamıştır.

Freud nazariyelerinin sosyal ilimlere tatbikinden doğan verimlilik sayesinde, son senelerde bu fikirlerin aşırı hodbin bir esasa dayanan bir şekli ortaya çıkmıştır. Freud'un üstünde durduğu noktalardan bir tanesi olan insan insiyaklarının kırıcılığı noktai nazarından uzaklaşmış, temel insiyakların uygun bir şekilde mecralandırılması istenen tipte bir insan yaratılabileceği şeklinde uçuz bir hodbinliğe düşmüştür. Oysa ki aydınlık devri aydınları ile olan bütün benzerliklerine rağmen, Freud'un o devir aydınlardan ayrıldığı bir nokta mevcuttu: insan şahsiyetinin derinliklerinde daima pusuda yatan bazı karanlık insiyaklara inanması. Freud, insanın, insan olarak zaferini ancak büyük bir çalışma, bir kendini anlama vetiresinin sonunda elde edebileceğine inanıyordu. Ve şunu da pekalâ idrak ediyordu ki, insanların ekserisinin, hayatları bo-

yunca kendi kendilerini anlamaya sarfettikleri enerji - muhtelif sebeplerden dolayı - bir hiç mesabesindedir. Bunun içindir ki, 1931 senesinde, Einstein'ın, harbin dünya yüzünden kaldırılıp kaldırılmayacağı mevzuundaki sualine bir hayli bedbince bir cevap vermişti. Bu bedbinliği ümitsizlik telâkki etmek yanlış olur; zira bütün ihtiyatlılığına rağmen, medeniyetin ilerlemesinin bir hayli yorucu olduğunu ve daimî bir mücadele icabettirdiğini işaret etmekten kendini alamadığı halde, Freud, insanın bir gelişme imkânı elinde tuttuğuna kuvvetle inanıyordu. Bu konudaki düşüncelerini ölümünden biraz önce şöyle ifade ediyordu:

"Aklın sesi belki de yumuşak bir sestir, fakat kendisine kulak asılıncaya kadar, kendini duyurmaya gayret eder. Eninde sonunda karşılaştığı sayısız aksiliklerden sonra muvaffak olur. İnsanın istikbali hakkında bizi bedbinliğe sevkedecek biricik noktalardan biri budur, fakat bu da az bir şey değildir."

Türk - Arap Kültür Münasebetleri Meselesi

Osman OKYAR

Forum'un geçen sayısında, Orta Doğu Üniversitelerine ait intibalarını nakletmeğe çalışarak Arap memleketlerinde Üniversite faaliyetlerinde vuku bulan şayanı dikkat inkişafı tebarüz ettirmeğe gayret etmiştim. Bu makalede Türkiye ile Arap memleketleri arasında fikir ve kültür sahasında işbirliği meselesinin muhtelif cephelerini tahlil etmek istiyorum. Bu işbirliğine neden lüzum vardır? İşbirliğini kolaylaştıran ve güçleştiren cihetler nelerdir? İşbirliğini hangi şekillerde tahakkuk ettirebiliriz? Üzerinde durmak istediğim meseleler bunlardır.

İşbirliği lüzumu, her şeyden evvel, aynı bölgede yaşayan, birçok bakımlardan müşterek bir kültüre malik olan ve dünyanın bugünkü manevî ve maddî gidişi karşısında mümasıl meseleleri halletmek zorunda kalan milletlerin birbirlerini daha iyi tanımaları ve birbirleriyle danışmaları ihtiyacından hasil olmaktadır. Bundan maada bu bölgede siyasî bağların takviye ve istikrar edilmesine de lüzum vardır. Bundan evvelki yazımda belirtmeğe çalıştığım gibi siyasî bağların kurulması, sadece askeri-stratejik, mülâhazalara istinat edilemez. Siyasî-askeri paktların imzalanması, arzu edilen neticeyi tek başına sağlamıyacaktır. Siyasî sahada yaklaşmanın başlıca şartlarından biri milletlerin birbirlerini daha iyi tanıması ve takdir etmesidir. Kültür münasebetlerinin inkişafı bu hususu gerekleştirecek yoldur. Şu halde Orta Doğu bölgesi dahilinde da-

ha sıkı bir tesanüdü ve daha sağlam bir sulhün esasını temin etmek, gerek bu bölgede siyasî istikrarı sağlayacak cihan sulhüne yardım etmek bakımlarından, Türkiye ile Arap memleketleri arasında kültürel münasebetlerin inkişafının hayati bir ehemmiyet arzettiği kanaatindeyim.

Kültürel işbirliğinin ehemmiyetini tebarüz ettirdikten sonra, bir yandan Arap memleketleriyle Türkiye arasında işbirliğini güçleştiren amilleri, diğer yandan bu işbirliğini kolaylaştıran amilleri kısaca gözden geçirelim. Bu suretle durum hakkında fikir sahibi olacağız ve mevcut şartlar muvacehesinde, atılabilecek adımları daha iyi takdir edebileceğiz.

Evvelâ teşriki mesaiyi güçleştirmekte olan unsurları gözden geçirelim.

Bunların başında dış siyasetlerin bazen zıt temayüller arzetmesi keyfiyeti geliyor. İsraille karşı takip edilegelmekte olan siyaset ön plânı işgal eden bir münakaşa mevzuudur. Arap memleketlerinde, İsrail ile siyasî ve ticarî münasebetler idame etmemiz müşterek davaya karşı bir nevi ihanet telâkki ediliyor. Filistin muharebesinden sonra, İsrail'in, Birleşmiş Milletler tarafından müstakil bir Devlet olarak tanınması ile hasil olan ve Türkiye'nin tanınamazlıktan gelmesi pek güç olan siyasî durumun zaruretleri kabul edilmek istenmiyor. Siyasî ihtilâfa mevzu teşkil edebilecek ikinci mevzu da bazı

Suriye mehafili tarafından Hatay'a dair ileri sürülen iddialardır.

İşbirliğini güçleştiren ikinci âmil uzun müddetten beri Türkiye'nin Arap memleketlerine ve davalarına adetâ lâkayit kalmış olmasıdır. Cumhuriyetten sonra Garplılaşma dâvamızı tahakkuk ettirmek gayesiyle daha ziyade Garbe teveccüh etmiş olmamız belki tabii bir seyrin ifadesidir. Fakat, bazı hallerde bu temayül Arap ilkelerini küçümsemeye kadar ileri götürülmüştür. İşte, pek tabii olarak, bu neviden hareketlerimiz Arap memleketlerinde pek menfi bir tesir uyardırıştır.

Diğer bir mesele de Türkiye'nin Garplılaşma yolunda attığı adımların ve tahakkuk ettirdiğimiz inkılâpların Arap memleketlerinde din yobazları tarafından aleyhimizde istismar edilmesi ve Türklerin, dine tamamen arkalarını çevirmiş bir millet olarak gösterilmesidir.

Buna mukabil, Arap ülkeleri ile aramızda kültür işbirliğini kolaylaştıracak unsurlar da mevcuttur.

Din mevzuunun ayırıcı olduğu gibi, birleştirici bir tarafı da vardır. Ne kadar menfi propağanda yapılırsa yapılsın, dinin müşterek olması çok kuvvetli bir bağ teşkil ediyor. Çok defa Arap memleketlerinde Türk vatandaşlarının bir kardeş muamelesine mazhar olmalarının başlıca sebebini kanaatimoe burada aramak lâzımdır.

Saniyen, istiklâl mücadelesinin ve Atatürkün bıraktığı derin izlerin henüz silinmediği görülmektedir. Garpten gelen istilâ hareketini muvaffakiyetle defeden ve Garp devletleriyle müsavi bir seviyede konuşabilen ilk İslâm memleketi Türkiye olmuştur. Diğer İslâm ülkelerinde uyanan milli hareketlerin menşe ve seyrinde Atatürk ve Türk milletinin daha 1920 civarlarında başardıkları mücadelenin tesiri büyüktür. Nihayet, Türkiye ile Arap memleketlerinin 500 senelik müşterek bir maziye sahip olmaları keyfiyeti de mühim bir unsur sayılmalıdır. İdarî teşkilât, maaş kanunları, vergi sistemleri gibi bir çok müeneseler müşterektir. Lisan ayrı olmakla beraber, eski nesillerin Fransızca üzerinde ve yeni nesillerin İngilizce üzerinde birleşmesi mümkündür.

İşbirliğini güçleştiren ve kolaylaştıran unsurları kısaca gözden geçirdikten sonra varacağımız netice şudur: Fikrî teşriki mesaiyi güçleştiren unsur veya âmillerin mevcudiyetine rağmen, hüsnüniyetle ve samimiyetle hareket edildiği takdirde fikrî ve kültürel sahada yaklaşıma mümkündür. Bunun tahakkuku her şeyden evvel, tutacağımız hattı harekete bağlıdır. Eğer şimdiye kadar yaptığımız gibi, hiç bir gayret ve alâka göstermeksizin, bir nev'i müktesep hak olarak onların bize gelmesini beklemeye devam eder ve siyasi mevzularda üst tondan azarlarcasına konuşmaya devam edersek muvaffak olamayacağımız muhakkaktır. Fakat karşılıklı bir anlayış ve hürmet çerçevesi içinde, Arap memleketlerinin noktai nazarını dinler isek ve farklı dahi olsa, kendi noktai nazarımızı izah etmeğe çalışırsak o takdirde iklimin tedricen değişeceğini göreceğiz.

Binaenaleyh, kültür işbirliğinin inkişaf etmesi için başlıca şart zihniyetimizi ve takındığımız tavrı değiştirmektir.

Bu şartın tahakkuk ettiğini farzeder-

sek, acaba mutasavver kültür işbirliğinin mezonları ve şekilleri ne olabileceği meselesine gelelim. Esas itibariyle Türkiye ile Arap memleketlerinin aynı veya birbirine çok benzeyen dâvalarla karşılaştıkları düşünülürse, faydalı fikir teatisi sahasının çok geniş olduğu derhal anlaşılır. An'anevi bağlardan, batıl itikatlardan, mutlak ve dogmatik düşünce tarzlarından, millî inkişafa şet çeken eski cemiyet nizamlarından ayrıma zarureti kat'idir. Meseleleri ilmi cepheden mütalâa etmek ve rasyonel düşünce ve tahlilleri tatbik etmek şeklindeki Garplılışmanın yayılması yine müşterek zaruret halindedir. Bununla beraber, millî hüviyeti kaybetmemek ve eski kültürün kıymetli olan manevi unsurlarını muhafaza etmek gerekiyor. Furfurî şekillerde ve derecelerde olsa dahi, Türkiye ve Arap memleketleri bu zaruret ve ihtiyaçların hepsini duymaktadır. Çok süratli bir şekilde değişen âlemde, bu zaruretlere intibak etmek bir hayat şartı haline gelmiştir. Daima değişmeye razı olmak, yeniyi bünyemize mal edebilmek lâzımdır. Türk ve Arap memleketleri takriben aynı tarihî dönüm noktasında bulunmaktadır.

Bu şartlar altında kültür münasebetleri meselesi ayrı bir ehemmiyet ve mâna kazanıyor. Müsterek mevzular hakkında fikir teatisinde bulunmak yapılan tecrübeler hakkında müteakiben izahat vermek ve meselelerin en iyi hal çarelerini araştırmak gibi tarzlarda cereyan edecek bir kültür işbirliği fevkalâde faydalı olacak ve mühim neticeler sağlayacaktır.

Acaba yukarıdaki hedeflerin gerçekleşmesi yolunda atılabilecek adımlar nelerdir? Her halde yavaş yavaş ilerlemek ve herşeyi birden tahakkuk ettirme hevesine kapılmamak doğru olacaktır.

Evvelâ akla gelen husus, bir yandan Arap lisan ve edebiyatının Türkiyede ve

diğer yandan Türk dili ve edebiyatının Arap memleketlerinde tedris edilmesidir. Kısmen bu tedrisata başlanıldığı söylenebilir. İstanbulda Edebiyat Fakültesinde İslâm Tetkikleri Enstitüsü Arap kültürüne ait mevzularla ıstıgal etmektedir. Diğer taraftan Bağdat Edebiyat Fakültesinde İstanbul Üniversitesinden Prof Caferoğlu, yeni tesis edilen Türk dili ve edebiyatı kürsüsünde, tedrisata başlamıştır. Prof. Caferoğlu kıymetli bir edebiyat hocasıdır. Ancak Bağdat'taki talebelerinin çoğunun dersleri Türkçe takip edebilecek durumda olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu itibarla mevzu bahis kürsünün lisan öğretmenleriyle takviyesine ihtiyaç vardır.

Fakat kanaatimca kültürel işbirliğinin en mühim sahası sosyal ilimlere ait mevzular üzerinde yapılacak fikir teatisi olabilir. Hukuk, tarih, iktisat, sosyoloji gibi dallara ait muayyen mevzular üzerinde Kollokyon veya seminerlerin tertibi çok faydalı olacaktır. Bu adım, belki müterazi görünmekle beraber mühim bir merhale teşkil edecektir.

Kitap dergi mübadelesi gibi faaliyetlere şimdiden girişilmesi de çok şayanı temennidir. Bu mübadeleler muhtelif memleketlerde fikir adamlarının hâlâ meşgul oldukları hususî mevzuları ortaya çıkarır ve müstakbel işbirliğinin zeminini sağlamlaştırır. Buna mukabil Hoca ve talebe mübadelesi gibi faaliyetler için henüz vaktin erken olduğu kanaatındayım.

Arap memleketleriyle kültür işbirliği mevzuunu muhtelif cephelerden tetkik etmeğe çalıştım. Bu mühim dâvanın tahakkuku uğrunda birçok imkânların mevcut olduğunu gördük. Gezdiğimiz Üniversitelerde, Türk Üniversitesi mensupları olan bizlere gösterilen yakınlık ve alâka elimizde olan imkânların iyi bir ölçüsüdür. Bunlardan faydalanmak teşebbüs ve hüsnüniyetimize bağlıdır.

İhmale Uğrayan Büyük Dava : Orman

Turgut FEYZİOĞLU

Orman davası Türkiye'nin büyük davalarından biridir. Orman toprak veriminin, refahın, medeniyetin, sıhhatin koruyucusudur. Ormanı olmayan yurttan insanlığın barınması, ziraat yapması, refaha kavuşması, medeniyet kurması güçtür. Orman bir taraftan kendi verimi, diğer taraftan bir memleketin tabiat şartları ve onu meydana getiren iklim, su ve toprağın vasıfları üzerine olan tesirleriyle, o memleket halkının kaderini belli eden âmillerden biridir. "Toprak, her zaman ve her devirde, verimliliği ile üzerinde yaşayan halkın saadet ve ıstırabını tayin etmiştir."

Liebig, toprak verimliliğinin azal-

masıyla Roma tarla ziraatinin gerilemesini, Roma devletinin yıkılmasına yol açan ana sebeplerden birisi olarak göstermiştir. Yeni müellifler arasında da Liebig'in tezini teyid edenler mevcuttur. Küçük Asyadan başlayıp Balkanlar üzerinden geçerek, Apeninlere, İberik yarım adasından Şimalî Afrikaya kadar bütün Akdeniz sahasını kaplayan imparatorluklar ve hâkimiyetler, orman tahripleriyle çözülmüştür.

Tarihi incelemeler, eskiden Akdenizin doğu sahillerinin, Anadolu'nun ormanlarla kaplı olduğunu, bu ormanlardan mabet ve mesken inşası için geniş ölçüde faydalanıldığını, bulunan bazı sınır taşlarına göre, Roma devrinde dev-

let ormanlarının mevcut olduğunu ve bu ormanların sonradan, kısmen bizim hâkimiyetimiz altında tahribe uğrayıp, yavaş yavaş kayıp olduğunu ve bugün bu muhteşem ormanlardan ancak acıklı bir bakiye kaldığını göstermektedir.

"Eskiden Anadolu sathının % 60'ı güzel ormanlarla örtülü idi. Güneyde ve batıda daha çok çam ormanları, kuzey ve doğuda ise yapraklı ağaç ormanları hâkimdi. Yalnız kenarında, Ankara, Eskişehir, Konya, Kayseri, Sivas şehirleri bulunan Orta Anadolu, dağlar müstesna, çıplaktı. Bugün Anadolu sathının ancak % 13 ü orman olduğu söylenmektedir ki, bunun da kereste istihsal edilebilen hakikî orman diyebile-

teğimiz kısmı % 5 tir. Yani eskiden ormanlarla kaplı sahanın 1/12 i demektir." (Prof. Dr. H. Walter'in 13 şubat 1956 tarihli Cumhuriyet'te çıkan "Türkiye için ciddi bir tehlike" başlıklı makalesinden).

Orman kanununun kötü tatbik edilmesi, halkın geri ve tahripçi âdet ve gelenekleri, ağaçlama ve ormanlama faaliyetlerinin kısırlığı, ormancılığın politikaya âlet edilmesi, kasdı ve gayri kasdı yangınlar v.s. yüzünden, Türkiye'de ormanlar azalmakta devam ediyor. Bu gidişle, yerli ve yabancı mütehassısların ifadelerine göre, "25 sene sonra en ücra köşelerde bile istifade edilebilecek, kereste verebilecek orman kalmıyacaktır."

Ormanlarımızın akibeti biraz da Türkiye'mizin ve Türklerin kaderi olacaktır. Ya Türkiye tabiatını koruyacağız, ormanlarımızı kurtaracağız; ya da verimsiz bir çölde güçlüklerle yaşamağa razı olacağız.

Türkiye Tabiatını Koruma Cemiyeti'nin 4 Mart 1956 tarihli umumî heyet toplantısında, bir ilim adamımız, toprak aşınması ve ormancılık konusundaki konuşmasında, tehlikeye şöylece işaret etmiştir: "Orman tahribatı bu tempo ile devam ederse, Türkiye yakın bir gelecekte, yirmi yılda bir katre yağmur düşmeyen Necef çölüne dönecektir."

Yapılan ilmi ve teknik incelemelere göre ormanlardan normal faydalanmayı temin edebilmek için bir memlekette orman genişliğinin, asgarî %20 olması lâzımdır. Türkiye yüzeyinin % 20 sini ormanlarla örtmek, ziraat ve orman politikamız için ana hedef olmalıdır.

Orman tahribatının zararları katmerlidir. Yurdumuzda her yıl yanan ve yakılan ve bu suretle bitki örtüsü yok olan ormanlarımızdan Erozyon'la kaybedilen topraklar, büyük ve yerine konması imkânsız bir servet kaybı teşkil etmektedir. "Erosion" deyince, arzin üst tabakasının su, rüzgâr ve buz vasıtasıyla aşınma, yıkanma ve taşınması anlaşılır. Amerikan araştırmacı Bennett normal yahut jeolojik Erozyon ile hızlı Erozyon'u tefrik etmiştir. Erozyon'un hızlanmasına (çiğ, şiddetli kuraklık v.s. gibi) tabii olaylar yahut insanların faaliyeti sebep olur. Erozyon bütün dünyayı meşgul eden bir tehlikedir. Amerika Birleşik Devletlerinin üçyüz yıl önce bir yarısı ormanlarla, diğer yarısı ise çayırarla kaplı idi. Pan Amerikan Birliğinin Toprak Koruma kısmı başkanı William Vogts'un tahminlerine göre Amerika yarım asır içinde tarlalarının dörtte birini, yüksek değerli ağaçlarının yarısını, bilinmeyen miktarda su rezervini kayıb etmiştir. Orman ve çayırın yok edilmesiyle, toz fırtınaları ve seylâblar milyonlarca hektar araziye tamamen harab etmiştir. Dünyanın faydalanmağa elverişli arazi sahasının, toprak aşınması ve taşınma-

sı ile tahrip olan yahut kıymetlerini kaybeden kısmını Kuzey Amerika'da % 50-60, Güney Amerika'da % 28-35, Avrupa'da % 25-35, Asya'da % 40-60, Afrika'da % 35-60, Avusturalya'da % 25-40 olarak tahmin etmişlerdir. (W. Abel, Agrarpolitik, 1951, s. 222) Dünyanın ileri bölgelerinde toprak aşınma ve taşınmasına karşı başarılı bir savaş başlamıştır.

Ormanların tahribinin ve buna bağlı olan toprak aşınmasının doğrudan doğruya ve dolayısıyla ziraat ve ormancılık üzerine menfi tesirleri saymakla tükenmez: Tarlaların mahvolması, yeraltı su aynasının düşmesi, su rezervlerinin azalması, toprak verimliliğinin kaybolması, genç ve tabii orman teşekülünün imkânsızlaşması, hayvancılığın gerilemesi, yağışların azalması, yağış düzeninin bozulması, ziraat ve ormancılık sahasında hasılının düşmesi ve istihsalin güçleşmesi gibi neticeler doğar. Orman tahriplerinin ve tarla açmanın ardından toprakların verimi azalmağa başlayınca, kuraklık ve kıtlık başgösterince, köylüler kum sahalardan, kurak ve çorak yerlerden, bataklık taban arazilerden daha verimli sahalara, uzaklaşan ve azalan ormanlara doğru göçerler. Ormanlar tükendikçe kuraklık ve kıtlıktan ıstırap çeken köylüler ormanları kuşatır, orman kuşaklarına hücum edildikçe de ormanlar azalmakta devam eder. Çoktandır bilinen bir gerçek daha var: Ormandan açma topraklar basit köylü işleticiliğinde, ince humus örtüsünü uzun zaman devam ettiremez ve toprak verimi kısa bir müddet sonra düşer. Demek ki bilgili olmayan, geleceği düşünmeden yapılan yağmacı ve sömürücü ziraat, münbit orman topraklarında dahi devamlı bir refah sağlayamaz.

İstatistik umum müdürlüğünün 1945 yılı "Köyler istatistiği"ne göre orman içi ve kenarında barınan ve hemen hemen yalnız ormandan geçimini sağlayan köylü miktarı köy nüfusumuzun % 20 sidir. Buna ormanı 10 Km. mesafe dahilinde sarmış olan köylü nüfusunu da eklersek, ormanın içine dalmış veya ormanı sarmış köylü miktarı umumî köylü nüfusumuzun % 60 ını teşkil eder. Nüfusu 2500 den düşük olan kasabalar halkını da buna katarsak, ulaşacağımız rakam Türkiye umumî nüfusunun yarısına yakındır. (O. K. İlahiyası ve verilen mütalâalar, 1955, s. 107.)

Bunların istihsal imkânları az, kültürel ve medenî seviyeleri geri, ekonomik durumları kötüdür. Geçimlerini orman arazisinde ziraat, bilhassa hayvancılık ve orman mahsullerinden faydalanma yoluyla sağlamağa çalışırlar. Orman içi ve çevresi köy ve köylülerimiz gerçek anlamıyla modern ziraat ve orman işletmelerine sahip değildirler. Türkiye'de garbteki örneklerine benzer, orman varlığını koruyucu ve orman yetiştirici fennî usullerle çalışan bir istih-

sal kolu ve işletmecilik olan köylü ormancılığı yoktur.

Bu istihsal kolu bizde, Osmanlı devletinin kuruluşundan buyana henüz en iptidai şekilde ormandan ağaç kesmek, odun yapmak, orman arazisinde hayvancılık ve az ölçüde tarla ziraatı yapmak, orman mahsullerini geri metodlarla işleyip satmaktan öteye geçirilememiştir. Köylünün ormancılık sahasındaki faaliyeti, geleneği ve göreneği gereğince kaçakçılık, tahripçilik, otlakçılık, yakıcılık ve tarla açıcılık yoluyla ormandan geçimini sağlamak, daha doğrusu sefaletini ve açlığını geçici de olsa dindirmek mahiyetindedir.

Cumhuriyet hükümetlerinin ormancılık siyaseti olarak ormanları devletleştirme, yasaklar ve cezalar vaz'etme tedbirleri orman içine ve çevresine yerleşmiş ve orada yaşamağa mecbur bırakılan köylünün geçim kaygusu ile iptidai ve tahripçi faaliyetini gayri kanunî kılmış, fakat asla önleyememiştir.

Köylü ormancılığımız bir istihsal değil, adetâ bir istihlak, düpedüz bir sömürme ve yağma faaliyeti mahiyetindedir. Ormanın köylüye, köylünün ormana faydalı olabilmesinin çaresi bilgili - teknik orman ve ziraat işletmeciliğidir.

Orman içi ve çevresi köyleri probleminin çözülmesinde en müessir bir tedbir, sistemli ve orman varlığını koruyucu bir iskân politikasının yürütülmesidir. Tabii ve beşerî şartların ormanı korumağa ve ziraî istihsal faaliyetinde bulunmağa müsait olmadığı yerlerde köylerin orman dışına nakledilmesine kat'î zaruret vardır.

Tabii ve beşerî unsurun elverdiği yerlerde, ormanın içine dalmış veya ormanı sarmış köylüleri, ormanı koruyucu ve geliştirici olmak şartıyla modern ziraat ve özel orman işletmeciliği yapabilecek duruma getirmek lâzımdır.

Orman içinde ve çevresinde kalan köylüleri Devlet Orman İşletmeciliği ve orman mahsulleri işleyen sanayide iş alan durumuna getirmek de faydalı bir tedbirdir.

Cemiyetimizin ve gelecek nesillerin müşterek serveti ve hayat kaynaklarından birisi olan Türkiye ormanlarının korunması, gelecek nesillerin hakkını gözeterek ve koruyarak modern usullerle işletilmesi ve Türkiye'mizin orman varlığının geliştirilmesi, orman sahaslarının genişletilmesi millî bir borçtur. Bu neslin şuuruna yerleştirilmesi gereken bir vatandaşlık vazifesidir. Ormanlarımızın maddî ve manevî varlığımız bakımından önemini, aydından aydın olmayan köylüsüne kadar bütün vatandaşlara öğretmek ve onları Orman davasının gerçekleşmesinde hizmet ettirecek iş ve bilgiye kavuşturmak zardır.

Bir kere şunu kavramalıyız ki: Orman meselemiz yalnız başına ne ferd,

ne de tek başına devlet meselesidir. Bu konuda ferdlarin ve bütün âmme idare ve teşekküllerinin büyük vazifeleri vardır. Bellidir ki ilmi esaslara, yurdun gerçeklerine göre orman mevzuatımızın ıslâhı, teşkilâtımızın ıslâhı ve yenilerinin kurulması, ormancılığımızı kalkındırma plân ve programları hazırlanması, bunları yürütme ve gerçekleştirme, ferd ve âmme faaliyetlerimiz ve orman kaynaklarımızın kontrol ve mürakabesi, vatandaş ve devlet organlarımızın işbirliği ve iş bölümünü sağlamak devletimizin vazifesidir. Türkiye'mizde devletin bu konudaki vazifelerini başarılı ve tam olarak yaptığı katiben iddia edilemez.

Vatandaşlarımızın vazifeleri ise orman ve ağaç yetiştirmek, ağaç ve ormanı sevmek ve korumak, sorumluluk duygusu taşımak, devletin koyduğu yasalara uymak, devlete yardımcı olmak, devletle ve kendi aralarında işbirliği ve iş bölümü yapmak, teşkilatlanmak, yardımlaşmak, dayanışmak, bilgiden faydalanmak ve kendi kendilerine yardım v.s. dir. Türkiye'de vatandaşlar da kendilerine düşeni yapmaktan ve bunun için gerekli seviyeye ulaşmış olmaktan uzaktır.

Türkiye ormanlarının ve ormancılığının geliştirilmesi davası: 1) Mevcut ormanlarımızın korunması, devamlılığının sağlanması, keyfiyet ve kemiyetinin yükseltilmesi ve kollektif hizmetlerinin gerçekleştirilmesi; 2) Yeni orman kültür sahaları tesisi için rasyonel ormanlama ve ağaçlama faaliyetlerine hız vermek, orman toprağının başka maksatlarla kullanılmasını önlemek; 3) Halkın ormancılık konusunda öğretim ve eğitimi başarmak, orman sevgisinin halka yayımını geliştirmek; 4) İç iskân işlerinin düzenlenmesi ve orman varlığını koruyucu ve köylüyü refaha ulaştırıcı bir iskân politikasının yürütülmesi; 5) Ormanlarımızı verim güçleri üstünde yükleniren korumayı güçleştiren, düzenli işletmeyi önliyen intifa hakkı probleminin çözülmesi; orman hasılatından istifade imtiyazlarının kaldırılması. 6) Ormandan faydalanmaya ormanın verim kudretini ve odun artımını esas alan, yetiştirici, bilgili, teknik bir orman işletmeciliğinin geliştirilmesi; 7) Ağaçlama ve ormanlama yoluyla özel köylü ve ziraat ormancılığının kurulması ve geliştirilmesi; 8) ormana zararlı ziraat istihsal, işletmecilik usullerinin ıslâhı; (ormanlara keçilerin-salınmalarının, gazelden faydalanma, orman sı, orman içi otlak ve yaylaklardan düzenli ve münavebesiz faydalanma, orman çinde kışlaklar kurulması v.s. gibi zararlı olan ormandan istifade adet ve an'anelerinin mutlaka önlenmesi.) 9) Köylünün orman işlerini tanzim ve idare edecek "köy orman birlikleri", kooperatifler, ortaklıklar kurulması v.s. şeklinde köylüleri teşkilâtlandırma; 10) Türkiye teshin probleminin çözülmesi; 11) Or-

man mahsullerinin elde edilmesi, işlenmesi ve kullanılmasında tasarrufu sağlama; kereste ihtiyacının ersatz'larla karşılanması, büyük ölçüde kereste istihlak ve israfına yol açan inşaat usul ve tarzlarının değiştirilmesi ve iptidailiğinin giderilmesi; 12) Orman endüstrisi ve ormancılığa yardımcı endüstrinin kurulması ve orman mahsullerinin, yakacak ve döküntü odun gibi orman artıklarının sanai kıymetlendirilmesi; 13) Erosion'la mücadele, toprakların muhafazası ve ıslâhı konusunda çalışmalara başlanması ve bu vazifeyi yapacak, "Amerika'daki Soil Conservation Servis'e benzer bir teşkilâtın kurulması," 14) Orman, ziraat, otlak sahaları tahdit ve kadastro sunun hızla tamamlanması, arazilerden en iyi şekilde istifade haritalarının yapılması ve toprak kültür politikasının düzenlenmesi gibi birçok yönleri olan çok taraflı bir konudur. birçok yönleri olan çok taraflı bir konudur.

Millet olarak, şu hakikati iyice görmeliyiz. Biz bugün üzerinde yaşadığı tabiatı tahrip eden ve tabiatın kendi kendini tahribine yardım eden insanlar durumundayız. Bu gidişle Türkiye topraklarının kaderi bozlaşma, çoraklaşma, çölleşmedir. Devlet olarak ve ferd olarak bu alandaki vazifelerimizi ihmal etmemizin neticesi: çıplak dağları, geniş bozkırları, yer yer çölleri, verimini kaybetmiş toprakları, çoğunluğu yeter refah ve tam sağlıktan uzak insanları ve bir türlü kalkınmamış köylüsünü, git-

tikçe yeşilliği azalan Türkiyemizdir.

Türkiye'de ziraat ve ormancılık meseleleri birbirine girift şekilde bağlıdır. Genel ziraat politikası içinde yerini ve değerini bulmadan ormancılık sahasında alınan müstakil ve münferit tedbirler başarısızlığa mahkumdur.

Ormancılığımızın geliştirilmesi, genel olarak iktisadi kalkınma davamızla da iç içe düşünülecek bir meseledir. O halde ziraat ve ormancılık sahasında alınacak tedbirleri, iktisadi siyasetle bir bütün halinde mütalâa etmeğe ve birlikte yürütmeye kaçınılmaz zaruret vardır. Türkiye henüz böyle bir "koordinasyon"dan mahrumdur. Elimizde yetmiş bilgili bir ormancı kadrosu; devlet işletmeciliği şeklinde genişçe bir teşkilât; ıslâha muhtaç fakat mufassal orman mevzuatımız mevcut olmasına rağmen, tatbikatta iyi ve başarılı sonuçlar elde edilmemektedir. Kanun ancak temel ilkeleri ve yönleri tesbit edebilir ve bununla yetinir. Asıl davanın özü, ormanları korumak ve orman yetiştirmek mücadelesini, umumî iktisadi kalkınma politikası içinde koordinasyonlu, plânlı ve programlı olarak, devletin ve halkın işbirliği ile yürütebilmektir. Bunun için de, *her şeyden önce, mes'ul şahısların davanın azametini kavramaları icab eder: Orman meselesi günlük politika ve rey toplama açısından değil, milletimizin yarınki varlığı düşünülerek ele alınması ve bütün partilerin benimsiyeceği millî bir politikaya bağlanması gereken bir davadır.*

SEYHAN NAKLİYAT
Limited Ortaklığı

Memleket Nakliyat hizmetinde

I O O O

Meskenlik Garanti Mahallesi
GARANT BANKASININ

Kuruluşunun X. yılı münasebeti ile sayın müşterileri için hazırladığı bir çok kolaylıkları haiz bir plandır. Bankamız sigelerinden etraflı malûmat isteyiniz.

Paranızın, İşinizin, İstikbalinizin Garantisidir.

Sovyetlerle Münasebetlerimize Dair

Forum dergisi yazı heyetine,

Muhterem Derginiz son zamanlarda, diğer bazı dergi ve gazetelerimiz gibi, sık sık Türk - Sovyet münasebetlerinde muhtemel değişiklikler mevzuuna temas etmek lüzumunu duymaktadır. Uzun yıllardan beri bu münasebetlerin, olduğundan başka türlü olabileceği mevzuunun düşünceler için değilse bile kalemler için âdetâ bir «yasak bölge», bir «tabu» teşkil ettiği hatırlanırsa ortada değişen bazı şeyler bulunduğunu teslim etmek gerekir. Filhakika, büyük kapı komşumuzla münasebetlerimizin günün mevzuu hâlini alması, milletlerarası siyasi konjonktürde vukua gelen değişikliğin kendi iç durumumuza göre duyduğumuz bir yankısından başka bir şey değildir.

«Sıcak sulh» un mukaddemesi olarak vasıflandırabileceğimiz bu günkü devrede kendisini gittikçe daha karşı konulmaz bir iknâ gücü ile dünya milletlerine dayatmakta olan fikir, iki kamp arasındaki anlaşmazlıkların şiddetle, kahredici niyetlerle değil, uysal ve uzlaşıcı görüşmelerle ve yaşama hakkına saygı düşüncesiyle halledilmeleri gerektiği fikridir. Onun için, yaşadığımız devreyi, «sulh içinde beraber yaşama» şiarının «saltanat devri» diye vasıflandırsak herhalde yanlış bir şey yapmış sayılmayız.

Halbuki siz, Derginizin 15 Nisan 1956 tarihli sayısında, Sovyetlerle münasebetlerimiz mevzuundaki resmî tavrımızı Aydemir Balkan'a karşı müdafaa ederken, belki de hükümetimizin dış siyaset hattına ayak uydurmak endişesiyle, Cenevre Konferansları ile açılan çığırın ehemmiyetini küçümsüyorsunuz. Bunlarda «olssa olsa bir «hava» yaratmaktan daha ileri bir muvaffakiyet sağlanamadığını» söylüyorsunuz. Fakat, bu «hava»nın, aynı neviden olmıyan, pek muşahhas bazı hâdiseler (Çin Hindinde mütarekenin tesisi, Avusturya Devlet Andlaşmasının imzalanması, ayrı sosyal kuruluşlara sahip memleketler arasında siyasi, iktisadi ve kültürel temasların, tek tek veya topluca ziyaretlerin artması, en son NATO'da görüldüğü gibi, askerî teşekküllerin değerlerini kaybedip iktisadi bir vasıf kazanmağa doğru gitmesi, bunların yanısıra, esas iki kamptan hiçbirisine girmiyerek tarafsız kalmayı tercih eden ve dünyayı kucaklayacak bir barışmanın temini için faal surette gayret harcayan bir üçüncü devletler gurubunun vücut bulması, v. s.) tarafından temellendirilip devam ettirildiğini kabul etmek mecburiyeti vardır.

Milletlerarası bu yeni siyasi konjonktürün hükümetimiz için vazettiği kaçınılmaz bir «dilemma» bulunuyor (sizin böylesi bir «dilemma» dan bütün kaçınmak arzunuza rağmen): 1. Angaje olduğumuz

«Soğuk Harp» devrine has politikada direnerek, yeni bir cihan harbini önlemenin «yanyana beraberce yaşamak» tan başka çaresi olmadığını gittikçe daha iyi anlıyan dünya halk efkârını kendimizden soğutmak. Çok sayıda küçük memleketlerin değil de, pek az sayıdaki büyük devletlerin menfaatlerine göre kurulmuş paktlar içinde işbirliğine sevk edildiğimizden, resmen hâlâ dostumuz olarak kalan kapı komşumuz devletlerle (Yugoslavya, Yunanistan, Irak) dahi aramızda görüş ayrılıkları, menfaat çatışmaları mevcuttur. Tek taraflı menfaat münasebetleri içinde kendilerine bağlandığımız «dostlarımız» ise, öz çıkarlarını alâkalandırmadığı müddetçe, tabii olarak, sıkıntılarımızla bilfiil alâkalanmamaktadırlar. Bu vaziyette, samimi surette dostluk görebileceğimiz hükümetler, ancak, kendi halk efkârlarında mayalanan sulh ve sükûn özleyişine yabancı kalıp artık akıllığını kaybetmiş bir politikada direnebilen bazı hükümetler olabilir ki, böyle dostlukların zâten bir kıymeti yoktur. Hülâsa, bu sık kabul edilecek olursa, kendimizi yakın bir gelecekte korkunç bir yalnızlık içinde bulmamız mukadderdir. 2. İkinci sık siyaset hattımızı «sulh içinde birlikte yaşamak» şiarına göre düzenlemektir.

İşte, Sovyetlerle münasebetlerimize bir çekidüzen verilmesi meselesi burada kendilerinden ortaya çıkar; Oysaki siz, bu hususta ileri sürdüğünüz bazı ihtirazî kayıtlarla, atıldığımız çıkmaz «Soğuk harp» politikası yolunda sonuna kadar ilerlemeden, yani iş iştin geçmeden, bu prensibin tatbikini kabul edemeyeceğinizi gösteriyorsunuz; mantıklı ve tutarlı (conséquent) olamıyorsunuz. Meselâ, içinde bulunduğumuz zorlu iktisadi buhrandan çıkmamızı kolaylaştırabilecek daha sıkı iktisadi münasebetler kurmak için Sovyetlerle müzakerelere girişmemiz (ki hükümler hakkımızın bu basit kullanılmasına siz «şantaj politikası» adını revâ görmektesiniz) sizce «müttefiklerimiz halk oyunda aleyhimize hisler doğması» na «yersiz» bir sebep teşkil edecektir. **Sonra**, yakın tarihimizi biraz bilen herkesçe mâlûm olduğu gibi, Sovyetlerle dostâne münasebetlerimizin en yüksek derecesine vardığı zamanlar, şimdi teveccühlerini üzerimizden eksik etmemeğe çalıştığımız Batılı devletlere karşı yaptığımız Kurtuluş Savaşı yılları ile onu tâkip eden yıllar olmuştu. Bu da pek tabii bir şeydir, çünkü her yerde itibar ve teveccüh çanta da keklilere değil, kafese girmeyen arslanlaradır.

Diğer taratan, Sovyetlerle dostluk zamanlarımızda, kendi kaderimizi Batılı devletlerin yardımına bağlamaktan yana bir canatış da göstermiyorduk. Muhtemel bir «Sovyet tehlikesi» ne karşı sırt

dayıyabileceğimiz ne bir NATO, ne şu, ne bu bulunmadığı gibi, Batılı devletlerden böyle bir destek de beklediğimiz yoktu. Böyleyken, o zamanlar «Batı medeniyetinin», «Hür dünyanın kıymet hükümlerine» en az bugünkü kadar peklikle bağlı bulunduğumuzu kimse inkâr edemez. Binaenaleyh, NATO kabilinden bazı teşekküllere mensubiyetimizle bu «kıymet hükümleri» ne bağlılığımızın bir ve aynı şey olduğu hakkındaki teziniz esassızdır. Tezinizin bir an doğruluğunu kabul etsek bile, Sovyetlerin, iyi komşuluk münasebetlerini batılılarla bağlantılarımızı çözmek şartıyla teklif etmediklerini hatırlamanız icab eder.

Muhterem Derginizin iç politika mevzuundaki tutumuyla dış politika mevzuundaki tutumu arasında mevcut tezat meydana çıkmış oluyor ki, bunun izahı veya tâmiri sizlere düşen bir vazifedir.

İstanbul, 9 Mayıs 1956
K. Tahir Kuloğlu

Forum'un Açıklamaları

B. Kuloğlu'nun mektubunda bahis konusu ettiği noktalar Türkiyeden ziyade, Avrupanın ve bilhassa Fransanın bazı muhitlerinde rastlanan bir zihniyet ve düşünce tarzını andırmaktadır. Bunlara göre atom silâhları ile harp lüzumsuz ve imkânsız bir hale gelmiştir. Cenevre Konferansından itibaren artık dünyada sulh içinde beraber yaşama ve iktisadi rekabet münasebetlerinin hakim olacağı anlaşılmaktadır. Rusya içinde iç gelişmeler, bu memleketi Stalin'in şiddet metodlarından ayrılmaya zorlamaktadır. Binaenaleyh Rusların, sırayla bazı uzlaşma adımları atmaları, Avusturya sulh muahedesi, Finlandiya'da Porkkala üssünü bırakmaları, Tito'ya özür dilemeleri, askerlerinin mühim bir kısmını terhis etmeleri, silâhsızlanma bahsinde batının ana şart olarak ileri sürdüğü hususları kabul etmemekle beraber eski sert tavırlarından ayrılmaları, Kominformu lâğvetmeleri, geri memleketlere iktisadi ve teknik yardımlarda bulunma teklifleri, ticari ve kültürel münasebetler bahsinde bazı reel adımlar atmaları, onların yeni bir devreye girdiklerini gösteren sağlam delillerdir. Binaenaleyh yapılacak şey Batı memleketleri de, artık bu şartlar içinde demode hale gelen eski usullerini, teşekküllerini gözden geçirerek, Rusyanın uzattığı bu ele sıkıca sarılmalı ve böylece beliren sulh şanslarının kaybolmamasına dikkat etmelidirler.

Bu düşünce tarzında, türk olarak ve batı alemine mensup bir aza olarak üzerinde dikkatle durulacak bazı noktalar vardır. Dergimiz daha evvel Bay A. Balkan'ın bir kısmını bahis konusu ettiği bu noktalara cevaplarını vermişti. Bazı hususların yeniden belirtilmesinde fayda bulunduğuna kaniyiz.

Bir kere iki şeyi birbirinden ayırmak lâzımdır: Faraziye ve realite. Son Rus

faaliyetleri batı milletlerinin zihinlerinde bir faraziye yaratmıştır. Bu da Rusya'da hakikaten bazı değişmelerin olabileceği ihtimalidir. Bu, bugün için ancak bir faraziye'dir. Yani daha sağlam ve kuvvetli delillerle isbat edilinceye kadar daima ihtiyat ve şüphe ile karışılması gereken bir nazariyeden başka bir şey değildir. Bugün Batı ile Rusya'yı birbirinden ayıran düzinelerle reel mesele mevcuttur: Almanya meselesi, silâhsızlanma, Orta Doğu, Doğu Avrupa memleketlerinde serbest seçimler ve milli hakimiyet, Uzak Doğu meseleleri, Doğu ile Batı arasında normal, fikir ve kültür temasları (radyo, basın, turist akımı bakımından), komünist ideolojisinin metod değişikliğini kabul etmekle beraber dünya hakimiyeti fikrinden vazgeçmeyişi gibi misaller zikredilebilir.

Batı alemi, Stalinin şiddet politikası sayesinde, kendi içinde kolaylıkla bir ahenk kurarak, komünist ideolojisinin ve Rusyanın yayılma emellerine set çeken bir çok teşekküller kurmuş ve usuller kabul etmiştir. Bay Kuloğlu'nun iddia ettiği gibi mensup olduğumuz bu teşekküller "büyük devletlerin menfaatlarına göre kurulmuş" ve "tek taraflı menfaat münasebetleri içinde kendilerine bağlandığımız" kurullar değildir. Emniyetimizin temel taşı olan ve dünya içindeki mevkiimizin en kıymetli bir rüknü olan NATO gibi teşekküller için, bu gibi vasıflar kullanmak hakikaten insafsızlık ve tam bir gaflet olur. 1930 yıllarında zecerrüt ve yalnızlık içinde bulunduğumuz, İtalyan ve Alman emperyalizmi (O zaman Rusyanın yerini bu iki devlet tutuyordu) karşısında dost ve müttefik aradığımız devreyi bize misal olarak gösteren Kuloğlu 1951 de Nato'ya girmeyi bütün bir millet olarak nasıl istediğimizi hatırlayacak yaşta olmalıdır. Harp sonu devresinde Rus emperyalizmi karşısında yapayalnız kalan memleketimiz NATO'ya iltihakı, dışardaki bazı direnmelere rağmen milli bir gayret edinmişti. Hattâ o kadar ki İzmir'de Nato Karargâhı kurulması için bazı müttefiklerimizle rekabete girişecek kadar, bu teşekküle gönül bağlamıştık. 1948 de Çekoslavakya'nın zorla komünistleştirilmesi gibi hadîseleri hatırlayan Avrupa için, 1930 ların ve harp sonunun yalnızlık ve emniyetsizliğini çok iyi bilen biz Türkler için, NATO hakkında "modası geçmiş" yahut "başkalarının menfaatına hizmet eden" gibi vasıflar kullanmak, tam manasiyle gayri mes'ul bir tavır takınma ve ne dediğini iyi tartmadan konuşma olur. NATO ve Batı ile işbirliği bahsinde hükümetimizin tuttuğu politikayı benimsediğimiz için, mektup sahibinin ileri sürdüğü tarizlere gelince, biz vaziyetimizi, kimseye uymasın, eksantriklik olsun diye nazari ferdi-

yetçiliğe delâlet eden kıstaslarla tayin etmiyoruz. Bu bakımdan, Mısır ve Hindistan gibi tamamen başka meselelerle karşı karşıya olan, bizim geçirdiğimiz tarihi tecrübeleri geçirmemiş olan bazı memleketlerin yaptığı gibi doğu-batı rekabetinden istifade etmek, zaman zaman kâh o tarafa, kâh bu tarafa meyledip, iki bloktan da ayrı ayrı menfaatler koparma projelerini, biz mâlî menfaatlerimize aykırı, haysiyet kırıcı, gayri mes'ul bir zihniyet ve gayri mes'ul bir hareket telâkki ediyoruz; çünkü Türkiye Nato klübünün ve batı ortaklığının hür ve gönüllü bir azasıdır. Ortaklarımızı bir kenara bırakıp şahsi menfaat koparmak hayaliyle maceraya atılmak, mes'ul bir devlet adamlığına yakışmaz. Bunun için biz böyle bir yola "şantaj politikası" adını veriyoruz. Bizim düşüncemiz, kendi inat ve hatalarımızla memleket iktisadını bugün soktuğumuz çıkmazdan kurtarmak için, şantaja lüzum olmadığıdır. Bize şimdiye kadar daima yardım etmiş, teklif ve tavsiyelerde bulunmuş müttefiklerimizle, inat ve anlayışsızlıktan doğan sürtüşmelerin meydana çıkmasını önlemektir. Bu kadar sıkı menfaat münasebeti idame ettirdiğimiz dostlarımıza karşı kendi işlerimize çeki düzen vermeden, ikna edici deliller ortaya koymadan, şantaj yoluna sapma, milletlerarası münasebetlerde değil, arkadaşlık münasebetlerinde bile zararlı ve ayıp bir harekettir.

Rusya ile diğer Batı memleketlerinin yaptığı gibi, onların hakikî niyetlerini öğrenmek, ve kurulan faraziyenin ne dereceye kadar realist olduğunu tahkik etmek için, yalnız başımıza değil, diğer ortaklarımızla beraber, temaslarda bulunabiliriz. Bu temaslarda bulunurken daima bir kulüp azası olduğumuzu ve tek taraflı pazarlık olamayacağımızı hatırlamalıyız. Aksi takdirde, emniyetimizin temellerini kendi elimizle yıkar, ve diğer bir kuvvetli faraziyeye göre, hür dünyayı zayıflatmak için muhasımın başka bir metod olarak kullandığı yumuşatarak dağıtma oyununa hizmet etmiş oluruz. Çünkü Nato toplantısında da belirttiği gibi hür dünya, son Rus uvertürlerini, bu iki faraziye altında mütalâa etmek mecburiyetindedir. Son Rus hareketlerinin bir taraftan, Stalin'in şiddet politikasıyla birbirine yaklaşan müttefikleri dağıtmak için yumuşama metodunun kullanılması, diğer taraftan bu hareketlerin yeni bir münasebet sisteminin doğmasına (ya daimi, yahut da 1930 lardaki gibi hazım ve yerleşme devresinin icabettirdiği taktik bir hareket olarak) delâlet eden hakikî bir değişikliğin başlangıcı olarak, iki ayrı faraziye halinde mütalâası lâzımdır.

Forum, milletlerarası münasebetler bahsinde, mes'uliyetini müdrük bir aydınlar zümresinin fikir organı olarak, sayın Kuloğlu'nun neye dayandığı pek

vazih olmıyan dogmatik, bilgiç ve iddialı görüşlerine iştirak etmemektedir. Biz sadece yeni ihtimallere açık olmakla beraber, ihtiyatlı ve realist bir politikanın menfaatlarımıza daha uygun olduğuna kaniyiz. Bu bakımdan iç ve dış meselelerdeki görüşümüz arasında hiç bir ahenksizlik yoktur. Bilakis totaliter bir devletin milletlerarası münasebetlerde daima bir şüphe ve kararsızlık unsuru olduğuna dair temel görüşümüze dayanarak, Rusya ile münasebetlerde elastiki, fakat ihtiyatlı olmanın daima şart olduğuna inanıyoruz.

Din Meselesine Dair

Forum Yazı Kuruluna

Forumun 52. nci sayısında, Dr. Necat Erder'in "Din Meselesi" başlıklı yazısını dikkatle okudum. Bu problemin memleketimiz için mühim olduğuna inanıyorum. Dr. Erder'in işaret ettiği üzere siyasi partilerin bu konuda bir taviz yarına giriştiği şu son günlerde, Türk aydınlarının bir çok söyleyecekleri bulunduğu ve artık türlü mülâhazalarla tereddüt edilmemesi lüzumuna kaniim. Bu şahada aydınların, kısa vadeli menfaatler peşinde koşan politikacılar üzerinde bir baskı yaratmaları ve - bahis konusu yazının ruhunu teşkil ettiği gibi - Atatürk inkilâplarından bir ricat teşkil eden eğitimle ilgili son tasarruflara müsamaha ile bakmadıklarını ispat etmeleriyle kabil olacaktır.

Dr. Erder'in fikrine iştirak ederek, Avrupada-ki Dinin teşkilâtlanmış olması ve tekâmül safhalarının hususiyeti bakımından, İslâmiyetin Türkiyede tatbikiyle mukayese edilmesinin hatalı olacağına eminim. Bundan başka, iki Dinin kaynak aldığı kitaplar arasında mühim bir fark olması da bizim, Hıristiyan memleketlerinden çok başka bir din tutumuyla hareket etmemizi zaruri kılmaktadır. Dört İncil'in Dini, muayyen bazı ahlâkî ve felsefi fikirlerden başka bir esasa dayanmamaktadır. İslâm'ın kitabı olan Kur'an' da ise, sosyal meseleler, Hukuk hatta ferdi davranışlar geniş ölçüde ele alınarak kaidelere bağlanmıştır. Bugünün, iptidai bir arap sosyetesinden çok farklı cemiyeti ise bu kaideleri çoktan aşmış olmak mecburiyetindedir.

Tarihi tekâmül, bugün için Dini (Ord. Prof. Freyer'in güzel bir teşbihıyla) sonbaharın ölü yaprakları gibi, bir örfler ve merasimler silsilesi, bir gelenek kalıntısı haline getirmiştir. Nitekim, yazarın Dinin tatmin ettiği ihtiyaçlar olarak ileri sürdüğü hususları, Hukuk, Ahlâk, Felsefe, ve Tabii ilimler, her hangi bir Dinin takip edemeyeceği bir dinamizmle karşılamaktadır. Dr. Erder, bunu hissettiği içindir ki, Dinin farik vasfı olarak İrrasyonel ve hissi olmasını ileri sürüyor. Zamanının felsefe ve ilmüne dayanan esasların, günümüzde irrasyonel ve hissi kalmış olması tabiidir. Bunlarda niye ısrar etmeli? Kaldı ki Din ve Allah fikri arasında zaruri bir bağ yoktur. Din-

ler her zaman, hatta doğdukları zamanlarda dahi, Allah fikri hakkında muasır ve hatta daha eski zamanlara ait felsefelerin bile izahlarına erişemeyecek müphem belirmeler ileri sürmüşlerdir. Vaktiyle onlardan beklenen Sosyal hayatı düzenleme ve küllî bir izah ihtiyacını tatmin vazifesi, bugünün ilminde ve felsefesinde mukayese kabul etmeyecek bir mükemmellik kabil olduğuna göre Allah fikrini de Dinden tecerrüt edip, müsbet bilgi almış her ferdin vicdanına bırakmakta mahzur mülâhaza etmiyorum.

Teşrih edilen davaların bizim için en ehemmiyetlisi, memleketimiz maarifinde yeniden Din tedrisatına yer vererek genç zihinlerde tenakuzlar yaratmak tehlikesidir. Tabii izahlarla taban tabana zıd teolojik izahların bir arada öğretilmesindeki komedi veya dram bir yana bırakılsa dahi, Dinin "Kadere rıza" gibi, "Köleliği kabul" gibi telkinler yarattığını göz önüne alırsak, müsbet ilimlerin vermek istediği gerçek hayat telâkkisini ve enerjisini, daha önceden yıkacağı hakikati ortaya çıkmış olur.

Gelişmek istidat ve ihtiyacındaki vatanımızı bu türlü kösteklerden kurtaralım.

Mete Tuncay — Ankara

Üvenlik, Hürriyet ve Kültür

Çok aziz ve saygıdeğer Bülent ECEVİT,

Değerli yazınızı gene bölüm sırasına göre cevaphyayım.

A — Tanrı beni başkalarına ders vermek kabalığından korusun. Ne var ki, *Tahmin edebilmek güç değildir.* demek, ister mantık bilimince olsun ister Türkçe kurallarınca, bir *yargı*'ya varmaktır. Bu, bir apaçıklık (bedahat) hemen hemen... Gelelim komşumuzun yayılma emellerine. Böyle emelleri besleyen milletlerin aydınları utansın.

B — Sizin deyiminizle bizdeki "zihniyet" *solcu* sözünden genel olarak aşırı solcuyu anlar. Doğru bu. Hattâ eli bombalı, kalçası palalı Makedonya haydutları gibi vampirleri. Sebebini gene kültürsüzlük ve özel çıkarlarda arasak mı? Mesele namuslu vatanseverlerle profesyonel casus ve hainleri ayırdedebilmekte. Aslan *HUMBARACI* örneği ortada işte. Çıka çıka F. B. İ. ajansı çıktı sonunda. Kimbilir kaç taraflı bir şantajcıydı.

Dönellik konusunda İngiliz ve Amerikan aydınlara bağlı olduğunuz hoşgörüyü saygıyla karşılarım. Ben de *Ignazio De Silone* gibi çok namuslu yazarlardan habersiz değilim. Ama ilk yazınızdan provakatörlere şefaattilediğinizi çıkarmıştım. Aydınlatmanıza teşekkür ederim.

C — Adalet konusunda yazmanızı dilememi müsbet karşılamayışınız

üzdü beni. Sizi Forum'un yazı ailesinden sanıyordum. Güzel de yazıyorsunuz. *Düşünce ve ifade hürriyeti* meselesinden gayrisinin sizi ilgilendirmeyişine şaşım. Havada ve soyut bir ifade hürriyetini, bağışlayın, anıyacak zekâda değilim. Benim gibi *Forum Okuyucusu*'ndan başka niteliği olmayanlarsa ancak bu kadarını yetirebiliyoruz. Burada Forum'un getirdiği bu güzel geleneği belirtmeyi borç bilirim. Kelimelerimiz sayılıyor, safralar atılıyor. Yerden göğe hakları var. Bu haliyle de Forum yurdumuzda şimdiye değin çıkan dergilerin en şerefli, en haysiyetlisi. Ah vatan, seni sevmek...

Adres:

P. K. III — Diyarbakır

Ahmet ARİF - Diyarbakır

Piyanın Cevabı

Yazı Kuruluna,

Türkiyeden ayrılmak üzereyken derginizde Operada verdiğim konserim hakkında çıkan tenkidi okuyup, tercüme ettiler. Şimdiye kadar tenkitlere cevap vermek adetim olmadığı halde, müzik münekkiddinizin ileri sürdüğü bir, iki nokta hakkında düşündüklerimi belirtmekten kendimi alamadım.

Önce şu "Amerikalı" olmam meselesi.. Yetişmem Avrupa konservatuarlarında, Avrupalı şef ve piyano ustalarıyla (meselâ Pierre Monteux, Harold Bauer, Robert Casadesus, Alfredo Casella, Marcel Ciampi, Dora Zaslavsky, ve Carlo Zecci) olduğu için Amerikada bana Avrupalı piyanist gözüyle bakarlardı. Bu bakımdan münekkiddinizin "Amerikalı" tabiriyle neyi kasetmek istediğini öğrenmeyi çok arzu ederdim.

Münekkiddinizin Galuppi icram için "baygın" sıfatını kullanması da gene hayretimi mucib oldu. Gerçi orijinal olarak klavsen için yazılmış bu parçaları bugün piyanoda klavsen havasını vermek için bazı icra değişiklikleri yaptığım doğrudur, ancak bunlar için "baygın" sıfatının uygun düşeceğini sanmıyorum.

Clementi'ye gelince münekkiddinizin bunun için yakıştırdığı "süperromantik", "Schumann'vari" icralar, bahis konusu eserde yapılmak istense bile imkânsız olan icra tarzlarıdır. Hele Presto olan ikinci muvmanın *perpetuum* hareketi i-

çinde nasıl bir "Schuman'vari-lik" düşünülebilir acaba? Münekkitler benim bu icramı Beethoven'e yaklaşıyorlar. Acaba münekkiddiniz bu neticeye kafasında ki ideal bir Clementi icrası ile mi yoksa daha önce dinlediği bir icra ile karşılaştırarak mı varıyor? Bu eseri Westminster plakları ile doldurmuşum, münekkiddinizin beni bu plâkta bir kere daha dinlemiş olmasını arzu ederdim.

Gelelim patenti bana ait olduğu söylenen "ikinci yarısında aniden tam bir misli ağırlaşan uzun" trile.. Münekkiddinizin de bildiği gibi *pizzicato* bir musiki aleti olan klavsen'in, *sostenuto* eksikliğini kapatmak için başvurduğu yollardan biri de tril gibi süslerdir. Galuppi devrine ait, gerek müzikolojistlerin incelemelerinde, ve gerekse benim o devir klasvenistlerin tekniği üzerine yaptığım doktora tezinde, bu trillerin yavaş başlayıp hızlanıp tekrar yavaşlayarak *ritardando* olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Nitekim eski İtalyan klavsen ustalarının orijinal eserlerini havi hususi koleksiyonumda bahis mevzuu tril'in üzerinde Galuppi'nin kaleminden çıkmış trilin ikinci yarısının üzerinde *ritardando* kelimesi yazılıdır. Avrupa turnem bitip Amerikaya döner dönmez ilk işim bu notanın bir foto kopyasını münekkiddinize göndermek olacaktır. Bu izahatımla, maalesef yeni bir trilin patentine sahip olmak şerefinden kendimi mahrum bırakıyorum.

Bir de münekkiddinizin *Appassionata*'da sol eldeki armonik örgünün bir çok yerlerde melodiyi örttüğünü söylüyor ki bunda haklıdır. Şurada vereceğim kısa açıklama hiç bir zaman bir mazeret beyanı değildir. Amerika, Kanada, Meksika, Avrupa turnelerimde hep elimin altında Baldwin piyanolarını buldum. Bu piyanoların bir hususiyeti tiz notaların kuvvetli oluşudur. Sol elle bir muvazene yaratmak için de daima sol el kuvvetli çalınır. Büyük Tiyatro'daki piyanonun bir piyanisti baştan sona kadar müşkül durumda bırakan her türlü kusuru bir yana, tiz notaları zayıftı. Bu sene *Appassionata*'yı çaldığım 50 yi mütecevaz konserde elde ettiğim alışkanlığı, bir gecede yenmem kabil olmadı. Ama tekrar ediyorum, bu bir mazeret beyanı değildir.

Münekkiddinizin başkaca kanaatlerine, hükümlerine iştirak etmemekle beraber bunlara hürmet ederim. Yazısının sonunda benim için "iki ay sonra hatırlayacağımı zannetmiyorum" diyor. Buna bir piyanist olmaktan çok bir kadın olarak üzülürüm. Unutulmamak için çok sevdiğim Türkiyede ilk fırsatta tekrar geleceğim.

Roma — Vera Franceschi

KAVAKLIDERE
Yakut Damlası

BEDİİ SEVİNİN NOTU

Herseyden evvel sayın Vera Franceschi'ye, yazıma cevap vermek zahmetine girdiği için teşekkür ederim. Cevabına cevabım aşağıdadır:

1.) Değerli piyanist, kanaatimce, Galuppi'nin Adagio'sunu "baygın", Clementi'ninkini "süper-romantik" ve "Schumann'vari" çaldı. Yalnız ben bu kelimeleri sadece ağır muvmanlar için kullandım. Çabuk kısımlarda ise "üslûp gibi önemsiz maniaları ufak bir el hareketiyle yıkıp, parmaklarının dizginini bırakıvermesinden" şikâyet etmiştik. Dikkatsiz bir mütercim, değerli sanatçıyı boş yere üzmüş. Sırası gelmişken bu sonuçlara, bu yargılara Vera Franceschi'nin icrasını kafamdaki "ideal bir Clementi icrası" ile kıyaslayarak vardığımı da söylemek isterim.

2.) Yukardaki yazıda ilgimizi en fazla çeken nokta, "ikinci yarısında aniden tam bir misli ağırlaşan uzun tril" in açıklanması oldu. Herseyden evvel, sayın piyanistin, o geceki konserde trilin tam ortasında ANİDEN ağırlaştığını tekrarlıyalm. Ritardando ise TEDRİCİ bir ağırlaşmadır ve sadece eserin ritmik bünyesi için kullanılır. Eğer Galuppi, sözü geçen kelimeyi trilli ölçünün orta yerine, trili yapmakta olan sağ el partisinin üzerine yazmışsa ve eğer o esnada sol elde birden fazla akor varsa, bu, trilin ağırlaşacağına değil, temponun yavaşlayacağına delildir. Kaldı ki biz, ornamentik sanatında "ritardando" kelimesiyle sonu ağırlaşan bir trilin mevcudiyetine de inanmıyoruz. Besteciler, böyle bir icra istedikleri vakit daima açık nota yazısına başvurmuşlardır. Mamafih değerli sanatçının göndermeyi vadedtiği nota gelince bu konuya tekrar döneceğiz.

3.) Bn. Franceschi'nin, kendisi hakkında vermiş olduğum hükümlerden bir tanesini kabullenmesine gerçekten sevindim. Ancak bu vesileyle bir başka noktaya dokunmadan da geçemeyeceğiz. Konserden sonra değerli sanatçıyı göklere çıkaran yazılar da yayınlandı. Bunlardan birinde Appassionata için "cümleler iyi çizilmiş, nüanslar kontrollü, gürlüğe kurban olması en ziyade muhtemel safhalar vuzuhla tarif edilmiştir" deniyordu. Acaba sayın piyanist neden o yazara bir mektup gönderip "hayır efendim, piyanoya alışık olmadığım için sol eldeki armonik örgü birçok yer-

de melodiyi örttü" demedi de bana "baygın" kelimesini kullandım diye cevap yazmak külfetine katlandı? Sanatkârların her zaman ve her yerde birbirinin eşi olduğunu görüyoruz. Honegger'in Aloys Moser'in "Çağdaş Müziğe Bakışlar" adlı kitabına yazdığı önsözde söylediği gibi "müzik eleştirmesini yalnız besteci okur ve çok kere de, kritik alehindeyse haksız yere vurulduğunu, lehindeyse yeteri kadar övülmediğini sanır."

Gecikmiş Cevaplar

Yazı Kuruluna,

FORUM'da yazdığım yazılar için gelen mektuplardan Bay Güner Sümer ve Bay Ahmet Oktay'ınkiler Yazı Kurulunuzca yayınlanmamıştı. Bunlardan Bay Güner Sümer'inki "Son Mavi" dergisinin son sayısında "Bilgiçlik tutkunu ya da Bay And'a ikinci yanıt", Bay Ahmet Oktay'ınki de "Pazar Postası"nda "Gerçek üstüne kapalı yorumlar" başlıkları altında yayınlandı. Aşağıdaki noktalar dışında şimdilik bu mektupları cevaplandırmayı gereksiz buluyorum.

1. Bay Güner Sümer'in yazısında geçen, Güner Sümer'in kendi hikâyeciliği, "Mavici"lerin kuşak kavgası, Ezra Pound'un faşistliği, toplumcu gerçekçiliğin tarihin her çağında olduğu, benim formalistliğim gibi, nafile bulduğum konuları bir yana atarak, okuyucularımı yanıltabilecek bir noktayı açıklamak isterim. Bay Güner Sümer ilk mektubunda da, bu mektubunda da ısrarla tekrarladığı yanlış bir görüşü var. Bana yönelttiği tenkitleri hep bu yanlış hipoteze dayadığı için bunu çürütmeyi okuyucularım adına bir borç bilirim. Bay Güner Sümer şöyle söylüyor: Bay And'ın "bazı yazarları dogmatik bir inançla tutması ve sevmediği bir sairde hata olarak gördüğü nenleri, bunlarda gördüğü zaman -es- geçmesidir". Bununla söylenmek istenen şudur: O yazıda (55 de Şiir Kitapları), Attilâ İlhan'ın imajlarının bayatlığını göstermek için, "bazı imajları da halk deyimi olarak, ya da gibi'li başka imajları andırdığı için bayat geliyor" demiş, birçok örnek vermişim. Öte yandan da Külebi'nin "Atlar gibi başıboş" mısraına takılan tenkitçi-

yi tenkid ederken, atların özgürlüğü fikrinin, hiç değilse bir şiir içinde, bir mantık hatası sayılmıyacağını, bu fikre her çağda sanat eserlerinde yer verildiğini; halk dilimizde de bu fikri destekleyecek deyimler bulunduğunu söylemişim, "Atı zapteden ağzındaki gemdir" gibi. İşte Bay Güner Sümer yazımda bir çelişme bulduğu sanısına kapılarak, bu iki görüşü alıyor, ve sevmediğim bir şair de - yani Attilâ İlhan'da? - hata olarak gördüğümü, dogmatik bir inançla tuttuğum şairde - yani Külebi'de? - savunduğumu söylemek istiyor. Bay Güner Sümer okuduğuna yanlış anlam vermede bire bir. Düşüğü yanlış iki ayrı bakımdan belirteyim. Önce, Attilâ İlhan'da bayat dediğim, bilinenin klişe gibi tekrarlanmasıdır. Külebi'de ise sanat eserlerinde rastlanan atların özgürlüğü fikrinin yeni bir deyişle söylenmesidir; öylesine yeni bir deyiş ki, bu değişik söyleyiş bir tenkitçimizi irkiltmiş, onu bu deyişte mantık hatası aramaya yöneltmiştir. Sonra da, Külebi'deki "Atlar gibi başıboş" mısraını savunur görünmem özellikle o mısraı beğendiğim için değil, şiirdeki imajlarda kuru mantık hataları arayan bir tenkit anlayışına karşı durmaktır. Yazıma tekrar bir göz atılırsa, ne o mısra için, ne de Külebi'nin sanatı için iyidir diyen, tek bir kelime kullanmamış olduğum görülür.

Bay Güner Sümer'e şunu hatırlatmak isterim; her önüne gelen yazarın yazısında çelişme bulmak, sandığı kadar kolay bir iş değildir. Bazen bu bir arama, inceleme, sabır işidir de. Çelişme nasıl aranır, nasıl bulunur, bunu bir örnekle göstermek isterim Bay Güner Sümer'e. Bunu da tartışma konumuz olan Bay Adnan Benk'in "Yeşeren Otlar niçin zararlı otlardır?" yazısında kalarak ve, bir şairde kötülünün bir başka şairde alkışlanması, ana temasından ayrılmadan yapayım. Bay Adnan Benk "Külebi'nin dil armağanını kazanamayacak kötülükte ki dili"ni nasıl ortaya çıkarıyordu? Şu yargıyla: "Sakat cümle yapılarının yanında karşıtları olan 'naçar' gibi, 'meyil' gibi, 'mahzun' gibi, 'kader' gibi (saymakla bitmez) bir sürü eski kelime var". İlk bakışta Türkçemize yerleşmiş bu 4 kelimeyi saymakla, bir şairin kötü dili olduğu sonucuna kolayca varmak, işi pek hafiften almak gibi gözüküyor. Ancak bu bir çelişme için yetmez. Aynı kelimeleri Bay Adnan Benk'in "dogmatik bir inançla" tuttuğu bir şairin kullanmış olduğunu bulup, ortaya çıkarırsak, çelişmeyi ispatlamış oluruz. Bay Adnan

Benk'in tuttuğu şairi bulmak zor mu zor; o daha çok şairleri batıran yazılar yazıyor. Ama bir tane biliyoruz; Vatan Gazetesinin soruşturmasında Bay Adnan Benk en iyi şiir kitabı olarak Başaran'ın "Ahlat Ağacı"ni göstermişti. Şimdi araştırma başlıyor. Bakacağız, Başaran'ın bu 4 eski kelimeyi kullanmış

KAVAKLIDERE

Cankaya Yıldızı

mı? "Nâçar" kelimesini daha kitabın ilk şiirinde buluyoruz "Kişi nâçar kalınca neyler sokaklar". Başaran "mahzun" kelimesini de kullanmış, işte "Yollarda Şiir"den bir mısra: "Ben düşünceli ve mahzun". "Kader" kelimesine gelince bu Başaran'da bolca bolca var, bir yerde "zulmüne kaderin" diye geçiyor. "Meyil"e gelince ne yapayım ki Başaran şiirinde bu kelimeye yer vermemiş, ama şiirlerinden bundan daha da kıvamlıları var: "Muhabbet babında", "Ayn şavkı", "nasip", "hüzünlü bir sevda", "deccal", "yadigâr", "Macera", "mütebessim", "af-fetmek", "âlem", "rüya", "muhabbet", "etraf". (saymakla bitmez). Görülüyor ki Başaran yalnız öz Türkçe karşılıkları olan eski kelimeler kullanmakla kalmamış, ayrıca bugünkü şiir anlayışının yıkmak istediği özü, anlamı bakımından eski, 'şairane' kelimelere çok yer vermiş. Çelişmeyi ortaya koyunca yargılamayı da Bay Güner Sümer'in ağızından yapayım: Bay Adnan Benk'in "bazı yazarları dogmatik bir inançla tutması ve sevmediği bir şairde hata olarak gördüğü nenleri bunlarda gördüğü-zaman -es geçmesidir". Ama ben hemen Bay Güner Sümer gibi, böyle bir sonuca zıplıyivermek istemem. Ben derim ki, bu eskimiş kelimeler Başaran'ın şiirine yakışmış, yerli yerince oturmuştur; onun için yadırgamıyoruz. Külebi ise, T. D. Kurumu'ndan armağan almıştı, oranın borusunu öttürmeliydi. Öttürmeden armağan aldıysa bu bir ihanettir ve onun şairliğini sıfıra indirir!

2. Bay Ahmet Oktay'ın yazısını ise parça parça almış "Bir, iki açıklama" başlıklı yazımda tartışmıştım. Bay Ahmet Oktay bu hareketime çatıyor, "Henüz yayınlanmayan bir mektuptan nasıl ve hangi hakla bahsedilebiliyor Bay And?" diyor. Bunda Bay Ahmet Oktay haklı, ancak bir iki satırla durumu açıklamak, iyi niyetle yaptığım bu hareketin hesabını vermek isterim. Gerçekçilik ve roman konularında yazdığım yazıları yeren ve öven pek çok okuyucu mektubu gelmişti. Bay Ahmet Oktay'ın mektubu da bunlardan biriydi. Bu mektupların çok uzun olması ve FORUM dergisi edebiyat yanında başka konularla da uğraştığı için bu mektupların basılmamasına karar verilmişti. Zaten FORUM arşivlerinde yersizlikten basılmamış, başka konularda da yüzlerce mektup vardır. Ben konumuzla ilgili olan mektuplar arasında meseleyi can alıcı yerlerinden tartışması bakımından Bay Ahmet Oktay'ın mektubu ile çok ilgilendim, hiç söz konusu edilmemesine gönlüm el vermedi. Kendimce önemli bulduğum parçaları alarak cevaplandırdım. Bu hareketim iyiyeye de, kötüye de yorulabilirdi. Ne yapayım ki Bay Ahmet Oktay kötüye yormuş. Gene tekrar ediyorum, mektubu bu kadar uzun olmasaydı, FORUM'un yeri olsaydı, Ahmet Oktay adı da yalnızca dak-

tilo ile yazılmayıp, imza veya kimliğini belli edecek bir işaret taşıyaydı, her halde Yazı Kurulumuz bu mektubu yayınlıyacaktı. Bir noktayı daha hatırlatayım; okuyucu mektubu yayınlamak en çok Anglo-Sakson memleketlerinde gelişmiş bir durumdur. Ancak ora dergileri ve gazeteleri istedikleri mektupları kısaltmak, kesmek, parçalamak, hatta yalnızca adını anarak cevaplandırmak hak ve yetkisine sık sık başvururlar. Bay Ahmet Oktay herhangi bir İngiliz veya Amerikan dergi veya gazetesini açsın, bunu görür. FORUM'un şimdiye kadar mektupları kısaltmadan yayınlamış olması bu hakka sahip bulunmuyor demek değildir. Benim yazıma aktardığım parçalar Bay Ahmet Oktay'ın yazısına değer verdiğimi gösterir. Yoksa amacım onu yermek, tartışmada kendini yenilgiye uğratmak değildi. Zira yazısında ele almadığım noktalar arasında pek çok açık kapılar bırakmış. Yazısına değer verdiğim şundan da bellidir ki, yazısının başında "Bay And'ın konuyu biraz daha derinlemesine almasını sağlar" dileğine uyararak ilerde bu konuları uzun uzun ele alacağımı söy-

ledim. Nitekim gerek onun, gerekse Bay Güner Sümer'in ve başka okuyucularımın mektuplarında, gerçek, gerçekçilik, toplumcu gerçekçilik, formalizm gibi birçok kavram ve deyimler geçiyor. Bu konuda çok söyleyeceklerim var. Yaz döneminde daha çok yerimiz olacağı için bu konuları enine boyuna ele alıp tartışacağım. Bu yazılarla, kapalı kalmış yorumları açıklayabileceğime, tartışmanın daha yapıcı bir alana geçeceği- ne inanıyorum.

Sonra Bay Ahmet Oktay'a yayınlanmamış bir mektubu tartışmakla, "tahrifciliğin" aynı şeyler olmadığını hatırlatmak isterim. Nitekim Bay Ahmet Oktay'ın yazısında yaptığı gibi, benim yazımdan cümleleri parçalayarak bu parçaları tartışmış olması kendisine de kolayca "tahrifçiliğe" götürebilirdi. Eğer yazımda böyle bir "tahrifçilik" bulmuşsa, bunun neler olduğunu belirtmesini çok isterdim. İyi niyetlilikle yaptığım bu hareketi bu sözlerim açıklamadıysa, mektup sahibinden özür dilerim.

Saygılarımla

Ankara - AND

Ne Diyorlar

Yakın tarihimizde Ne diyorlardı

Söz ve Fikir Hürriyetine Dair

Mustafa E. ELÖVE

Geçenlerde "MECMUA-İ EBUZZİYA" larda bir meseleyi araştırırken, Ebuzziya Tefvik bey tarafından Dr. Abdullah Cevdet'e yazılmış açık bir mektub dikkat nazarlarımızı üzerinde topladı. Mevzuun cazib oluşu ve bu günün en aktüel meselelerini pek yakından ilgilendirmesi, almış küsur seneye önce yazımlasına rağmen adigeçen mektubu türkçeleştirerek Forum okuyucularının istifadelerine arz etmek hususunda bize kuvvet verdi. (1).

Dr. Abdullah Cevdet bey'e hitaben kaleme alınan mektubda şöyle denilmektedir: "Dünyada hiç bir ferd yoktur ki düşüncelerinde kendini bazı kayıtlarla bağlamış ve bundan dolayı kısıntıya uğramış saysın. Bununla beraber düşünmede serebst olan insanın düşündüğünü söyleyebilmesi babında dili tutuktur. O halde hür düşünüşlü olmanın ne zevki kâılır? Ben madem ki düşündüğümü söylemekte, yani fikrimi bir başkasına gerek ağızdan gerek yazıyla bildirmekte hür değilim, düşünmekte de hürriyetten

mahrumum demektir. Bazı düşünürler "düşünme hürriyeti söyleme ve yazma dışında kaldıkça kesin olarak zorla alınmaz" iddiasında bulunmaktadırlar. Evet, ortaya dökmediğim bir fikrin zorla alınabilir olmadığını ben de bilirim. Nitekim malûhülya defineleri olan bir şahıs hiç bir vakit kendi mevhum servetine el uzatılacağına ihtimal veremez." "Bunun için söylenilmeyen bir düşüncenin zorla alınamaması, aynıyle hayal edilen definelerin saklı kalması kabilindendir. Bir başka bakımdan şöyle de söyleyebiliriz: Düşünme hürriyeti söyleme ve yazma dışında tutulduğu halde de istibdad celladının zorba elinden o azade boynunu kurtaramaz. Biz zannederiz ki hiç söylemeyen, hiç yazmayan, yalnız düşünen bir adama kimse engelleyici bir el uzatamaz. Halbuki sen istediğin kadai, istediğin gibi düşün ve düşündüğünü ne kadar imkân varsa o kadar gizli tut, gene seni düşündüklerine aykırı olarak kullanma yolunu bulurlar. Çünkü sana, senin düşünmediğin, senin düşünmek istemediğin,

belki senin düşünmekten tiksindiğin ve çekindiğin fikirleri (zorla) dayatarak istediklerini yazdırırlar, kalemini; fikrine, diline aykırı bir hale koyarlar. İşte bu bir hatıra gelmez kudrettir ki düşünüş hürriyetini ortadan kaldırmaya fazlasıyla yeter. Vaktiyle Abbasiye Halifesi Memûn tarafından meydana çıkarılan "Halk-ı Kur'an" meselesi dahi düşünüş hürriyetinin başına belâ edilen baskı ve zorbalığın bir nev'i değil midir? Çünkü o zamanlar Bağdat'ta siyasî mütefekkirlerin sayısı gittikçe artmakta ve bunların derslerindeki ilmi nurlardan feyz alanlar memleketin her tarafına yayıldığından Abbasiye Halifesinin tuttuğu politika yolunu çekiştirenler çoğalmakta idi. Bunların arasında AHMED İBN-İ HANBEL gibi içtihatçılar ise hak ve doğruluk üzere direnip sert davranmakta olduklarından varlıkları zamane zalimlerine ağır gelmekte idi. İşte "Halk-ı Kur'an" meselesinin ortaya çıkarılmasının esas bu idi ki maksat, onları sorguya çekme yoluyla düşünüşlerinde direnmeleri yüzünden tartaklamak veya tartaklamakla korkutarak onları düşünce ve akidelerinin aksı olan (Halk-ı Kur'an) (2) ı tasdik ettirmekle halk üzerindeki haysiyet ve nüfuzlarını kırmak suretiyle sarsılmaz bilinen seciyelerini bir paralık etmek. Fikir ve akidesinin hak ve sevab olduğundan şüphesi olmayanları, böyle hatıra gelmez bir mesele çıkararak düşüncesini açıklamaya mecbur etmek en büyük cinayetlerden değil midir? Çünkü hürriyetin yakasına uzatılan sataşkan ellerin tesiri doğrudan doğruya beşerin ruhuna işler. Susup söylemeyen ve yalnız düşünüşleriyle içi açılan ve lezzet bulan ruhun böyle bir tecavüz pençesine düşmesi in-

sanlarda düşünüş hürriyeti dahi olmadığını ispata yetmez mi?

Madem ki düşünmede hürriyet kabül değildir ve başka bir deyimle düşünme hürriyeti bile zorbaların sataşkan elleğine karşı korunamıyor. O halde söz hürriyeti davasında bulunmanın ne hükmü olur? Çünkü söyleme ve yazma düşünüş hürriyetinin apaçık delilidir. Halbuki bu delil çok kere söyleyeni, yazanı kazaya belâya uğratmaktadır. İşin doğrusu ise bir sözü yasak etmekle düşünüş hürriyetine ket vurulmuş olur. Benim fikrimce yasak edilen bir sözün zararı o sözün yayılmasından korkulan zararlarından bin kere üstündür. Başına buyruk hükümet adamlarının en büyük hatası sözleri fikirler halinde iken boğmağa kalkışması ve buna dayanarak düşünen kafalara balta olmasıdır. Bir kere yanılıp da denemiş olsa görürkü yasaklamak istediği bir sözün yayılması onun için bir zarar vermesine sebep olmamıştır. Aksine daha döl yatağında cenin iken boğup yok ettiğim zannında bulunduğu düşünceler sonradan alelacele birer hilkat bozması olarak doğarlar, toplumun ruhuna korkunç bir hastalık gibi bulaşarak halkın fikirlerini zehirlerler.

Yasağa, zora uğrayan fikirler bugün geçici bir kısırlıkla duralama halinde kalırsa da yarın o kısırlık bereketli bir üreyleme sert ve cür'etli fikirevlâdları yetiştirir, yasak ve zor edenleri ve zor kullananları hatır ve hayallerinden geçmedik akabelere uğratar. Halbuki bundan gelecek en büyük zarar savılı şahıslara yani istibdad yapanlara değil, doğrudan doğruya memleket ve bütün ferdlere dir. Zira fikirlerin zora uğratılması aynıyle buharın hapsedilmesi gibidir. Bundan

dolayı buharın baskılanması ne derece belâlar çıkarırsa, fikirlerin engellere uğratılmasından doğacak taşkınlık dahi o derece zararlar getirir.

Acaba âlemden bir zaman gelecek midir ki herkes düşündüğünü düşündüğü gibi söyleyebilsin? Bir gün mütefekkir ahbaptan biri bana demişti ki: - İki bin bu kadar senedenberi vukuatı zapta geçmiş olan insanlığın düşünce mahsullerine bakıyorum da, gördüklerimi hep birbirinin şekil değiştirmiş ferdlerinden ibaret buluyorum. SOKRAT'ı niçin idam ettiler? İstemedikleri gibi düşündüğü için. EBU HANİFE'yi niçin dayakla cezalandırdılar? İstedikleri gibi söylemediği için.

İki bin ikiyüz sene evvelki insanlık yalnız yılların değişmesi ile birbirinden ayrılır. Yoksa insan oğularının seciyesi hiç değişmemiştir ve değişmeyecektir. Bundan ikibin sene sonra da bir FEYLESOF SOKRAT, veya düşündüklerinde hakka ve doğruya yaklaşmaktan başka maksadı olmayan EBU HANİFE tabiatlı bir içtihad adamı dünyaya gelecek olsa, gene zamanımızın adamlarından göreceği muamele evvelkinin aynıdır.

İşte dostum, iki sene evvel senin bir ürcümen hakkında düşündüklerimi söylediğimden dolayı ben de sövülüp sayılmışım. Halbuki benim tenkitlerimdeki hedeften ötürü benimle alıp veremeyenlerin bakım noktası o kadar ayrı idi ki aralarında konu olan şikâyet maddesinin ünvanından başka bir münasebet yoktu. Ben onların hiç birisine cevap vermedim. Çünkü hedef tuttuğumuz meselede esasen ayrıyatlılık vardı. Bu yüzden fikir ittifakı olamazdı ki bahsedilebilirdi. De-

Apartment daireleri
Zengin para ikramiyeleri

Ünlü - pamuklu
satışlarımızda

10 TENZİLÂT

MEVDUAT SAHİPLERİNE
EN FAZLA MENFAAT
SAGLAYAN BANKA

Hesap açtırmakta acele ediniz

SÜMERBANK

1956 İKRAMİYE PLÂNI:

İKİŞER DAİRELİ

10 apartman

Bahçeli 10 ev

ayrıca

875.000 lira

Türkiye İş Bankası 1956 yılında
1.750.000 lira tutarında ikramiye dağıtır

En az 150 liralık bir hesapla
çekilişlere katılabilirsiniz

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

mek isterim ki beyhude yere hür düşünüşten ve söz hürriyetinde bahs edip durmayalım. İnsan düşündüğünü söylemezse veya düşündüğünden dolayı itaba uğrarsa, ötesini artık sen kıyas et. EBU-Z.ZIYA."

Hiç şüphesiz ferdin düşündüğünü söylememesi hürriyet üzerinde ağır bir

takyittir. Fikirler hürriyet iklimi içerisinde gelişebilirler ve meyvelerini verebilirler. Demokraside fikir üzerine vaz edilecek kayıtların kendi gelişmesini durduracağını katiyyen unutmamalıdır. Fikrin değeri, içinde bulunduğu muhitin hürriyet havasına göre ölçülür. İnsanlık bunu çok eskidenberi takdir etmiştir. Bu

dahi bir kazanç değil midir?

- (1) B. EbuZZiya Tefvik: Hurr-endiş ve Hurriyet-i güftar (Hür Düşünüş ve Söz Hürriyeti) Mecmua-i EbuZZiya, 31 inci sene, cild 14, cüz 145, Perşembe, 22 Cumadi-1. ula 1330
- (2) Kur'an mahlûk mu değil mi?

Kültür ve Sanat

Allah Allah!

Mahmut MAKAL

«İki tane gazeteyi on kuruşa alıyorum, tam iki tane!» diyordu gazetecinin biri. Gazetesi Son havadis. İçi bir gazete, dışı ayrı bir gazete onca. Garaj işi ne olacak.

«On kuruşa Medeniyet! Sayın vatandaş sevgili yurttaş, on kuruş verip Medeniyet alacaksın. Medeniyet öğreneceksin!» diye yirtınıyor öteki.

Otobüsün motörü dakikalardır hırladığı halde, bir türlü yürüyemedik. İstediklerinden çok yolcu var. Gene de alıştıkları gibi işi yürütmek hoşlarına gidiyor. Şu bindi, şu indi derken şoför aldığı parayı, yazıcı verdiği hesabı sil baştan edip, yeniden sayıyor, gözden geçiriyorlar. Bu arada otobüsün hangi penceresine bakacağını; satılanların hangisini alacağını şaşırıyor yolcular. Hareket etmek üzere olan otobüs sadece bizimki değil ki. Gazeteciler, nane şekerçiler, dilenciler... bir ona koşuyorlar, bir buna. «Keskin nane, baş ağrısına, diş ağrısına, otobüs tutmasına...» bir başladı mı bitmesini bekleme lâfın. Çılgın birbirine karışıyor. Aynı matahı satanlar bir değil, beş değil. Her biri bir yandan saldırıyor. Alacak olan da «benimkini al!» diye öne atılanlardan hangisini hoşlayacağını derken akla kararı seçiyor...

Çevremde oturanlar hep çalışan köylüler. Aylardır İstanbulda eski alım - satımıyla uğraşmış. 10 - 15 gün sıla havası alıp, gerisineri eski işlerine döneklerini söylüyorlar.

«Tabana bağlı» diyorlar. «tabanı kuvvetli olan kazanır. Ne kadar çok dolaşabilirsen mahalle aralarında...»

Onlardan bir çocuk:

«Boşversene!» diyor «Bize acıyıp da ya laf olsun diye üç beş kuruşa, ya da bedavaya eski veren kibar hanımlar olmasa işimiz duman. Allah gönüllerine göre vermiş onlara da...»

«Çok şükür halimize» diyor bazıları.

«Çok şükür.»

«Şükreden dilleriniz dert görmesin» diyen sakallı bir baş uzandı şoför yerinden. İçeri girdi sonra. «Şükreden dilleriniz dert görmesin!» Önde oturan yolculardan bir - ikisi ceplerine el attılar. Sakallı

onlara el kadar kâğıt yaprakları verdi. Onlar bu işe eskiden alışkın besbelli. Geri kalan bizler, kalın kafalar desek de olur, çok geç kavradık işi. O da adamın konuşmalarıyla oldu. Haberimiz mi var memlekette olup bitenden? Herkes yeni yeni işler peşinde.

«Muhterem yolcular!» diye başlayarak, elindeki destelerin cami yaptırmak için para toplama makbuzu olduğunu bize deanlattı sakallı.

«Beş vakit ezanı Muhammediye okunacak günde. Camimize yardım edin. Allah işinizi rasgetirir. Muhterem cemaat! Camiye yardım edin.»

Öne yakın yerde 5-6 nolu koltuklarda oturan orta yaşlı iki bayanın ikisi birden elleri titreyerek bütün birer lira uzattılar.

«Dinimizin direği camilerimiz. Çoğalsın çoğalsın» dedi caminin yanındaki. «İyice çoğalsın, her yer cami olsun dinimiz kurtulsun!»

«Kurtulsun anam kurtulsun» dedi yanındaki. Bak şu altımızdakine, bizi kuş gibi uçurup götürecektir. Amma niyeyim (neyleyim) gine de gâvur mah. Dua etmesen döner bir yana.»

«Dönmeniz hiç, dua olmasa gidebilir mi?»

«Çok şükür, çok şükür. Allah bizi müslüman yaratmış; elhamdülillah.»

«Kes bir makbuz da bana» dedim. Yanımdaki eskiciler de davrandılar, bir uçtan veriyorlar, pek almayan da kalmıyacağa benziyor. Biz birinciyle uğraşırken, arka kapıdan bir ikincisi girdi. Daha doğrusu, sözünden, sonra da sakallıdan ve halinden anladım cami yaptırmaya yolun da yorulanlardan olduğunu.

Çünkü:

«Cami yaptıran cennet yaptırır, aziz cemaat!» diyerek adım attı içeriye. «sevapların en büyüğü budur. Defteriniz bir açıldı mı, sevap defteriniz, kıyametede kapamaz, boyuna işler...»

Bir durgunluk başlayıverdi. Yere bakanlar çoğaldı. «Birine verdik işte, yeter sen de başka yerden al...» der gibiydi içerdeki. Ama biliyorduk ki bu adamların hepsi ayrı ayrı uğruyorlar yolucuyu doldurup kalkmaya hazırlanan otobüslere.

Ugradıkları gibi, boş da dönmüyorlar. Kızsan da, ağlasan da para koparmanın yolunu buluyorlar anlaşılmalı

«Din unutuldu mu? Alıp alıp cebe indirmekten gayri düşünce kalmadı mı müslümanlar? Ağalar beyler, bilmiş olunuz ki, her şey Allahın elinde ve emrindedir. Onun sayesinde kazandınız, onun izniyle bu arabaya bindiniz, onun gönlü olursa ancak çoluğunuza çocuğunuza kavuşacaksınız... İşte her şeye kadir olan Allahın huzurunda ibadet edecek müslüman kardeşlerinize yapılacak camii şerif için...»

Sılaya dönerken saç sakalı düzene koydurmuş, üstte başta ne varsa onların deliğini dirseğini uygunca yamamış olanlar arasından iki tanesi gene davrandılar ve iç cebe el attılar. Ama çok ağır ve isteksiz hareket ediyorlardı. Ne yapacaklarını şaşırarak muhakkaktı bence. Bir yanda çocuklarına götürecekleri yetersiz para; öte yanda onu yoldayken tüketmek isteyen müslümanlar. Dilencisiyle, şerbetçisi, şekerçisi, ibadecisiyle...

Allah kimseyi şaşırmasın, şaşırırsa da böyle tam şaşırın, deyip geçmeyi düşünsen sen misin?

İlki gitti. İkincisini nasıl edelim de sa valim diye eminim hepimizin içinden bir düşünce geçiyordu. Onun geçmesinin işe yaramadığı gibi, işin sonu olmadığını da anladık. Çünkü bu kez üçüncüsü dolandı geldi. Fak alır gibi almışlar ortalığı. Kangren haline gelmiş bir yara gibi... «Dahiliye Vekâleti Vilâyetler İdaresi...» bilmem ne umum müdürlüğü, sayı, tarih... diye arkasında bir sürü yazı olan ve işin resmî desteğini yapan makbuzla oyala-nayım dedim, mümkün mü efendim. Yeni geleni dinlemeyecek misin?

«Bir hafta kaldı dindaşlarımız, bir hafta kaldı mübarek kandil gecetine. O vaktede sizler yurdunuza yuvanıza kavuşacaksınız. Sabahadek ibadet edeceksiniz. Camimize yardım edin; Allah cümle-nizi o mübarek güne erıştırsin...»

Çatlama derecesine gelenler var. Şoför bir türlü gelmez yoksa. Motor ısındı diye istop da ettirdiler. Bizimki söyler durur bir yandan «Bu gelecek mübarek gece Hazreti Peygamberin tanrı huzuruna yükseldiği gecedir... En büyük ibadetimiz olan beş vakit namaz kılma emri o gece tebliğ olundu Peygamberimize...»

«İşte Camii şeriflerimizin çoğalması...» derken şoför girdi içeri. Hay «Allah razı olsun.» Gene de Allah kurtarıyor insanı. Var Allah, yok Allah.

Motor yeniden hırladı. İçimden «Allah Allah!» deyip duruyordum. Yardımcısı tamam dedi şoförün; arka kapıyı, çat kapadı. Günün her dakikasında aynı hızla oynanan ve ne idüğü belirsiz bu oyunun çenberini yapıp çıktık. Oyun ora da devam ediyor. Ama görüyorsunuz seyri bedava değil...

"TÜRK KLÂSİK BALESİ"

Bu yıl, herhalde bale ve dans tarihimize önemli bir dönüm noktası olarak geçecektir. Her yıl bir okul gösterisi olarak seyrettiğimiz Devlet Konservatuvarı Bale Bölümü öğrencileri yıllardır kendilerinden beklediğimiz ilk olgun gösteriyi çıkardılar. Bu gösteriler Konersvatuvar salonunda ve programda bazı değişikliklerle Büyük Tiyatrodada verildi.

Her iki yerdeki gösteride de ilk eser olarak, konusu George Sand'ın La Petite Fadette adlı romanından alınan ve Faure'den bir derleme müzik üzerine Molly Lake'in koreografisini yaptığı Fadette'i seyrettik. Genç dansçılarımızın gıcır, gıcır yeni pabuçlarının çıkardığı rahatsız edici gürültüyle başlayan bu eser, konusu ve koreografik işleniş bakımından uzun, sıkıcı, yer yer dans unsurunu çağırmayan yapısı ile yetersiz bulduk. Seçilen müzik te esere fazla yardım etmiyordu. Hele eşlik müziğinin yalnız piyano ile çalınması işi bütünü aksattı. Bununla beraber Yakomozlar'ın dansını gerek koreografi, gerek oynanış bakımından en beğendiğimiz bölüm olduğunu belirtelim. Ancak bu bölümde olduğu gibi programın başka parçalarında da bulduğumuz bir kusur, genç dansçılarımızın sinirli, gergin, aceleyle getirilen hareketlerle dans etmeleri. Bunda herhalde genç adayların sahne heyecanlarının da payı vardı.

İkinci eser aşağı yukarı her bale topluluğunun seyircilerini hoşnut etmek için elinin altında hazır bulundurduğu, Amerikanca deyimle bir *best-seller* olan Kuşulu Göl'ün ikinci perdesiydi. Bu eserin altından genç dansçılarımız umulmayan bir kolaylıkla kalktılar. Büyük Tiyatro'daki programda ikinci eser Les Sylphides idlyse de, işittiğimize göre orkestranın prova yapmakta nazlanmasından olacak, yerine Kuşulu Göl orada da tekrarlandı. Konservatuvardaki gösteride fazla olarak, bazen üçüncü perdeye, bazen birinciye bazen de ikinci perdeye yama gibi yerleştirilen *pas de trois* vardı. Daha dansı henüz meslek olarak icra etmedikleri ve şimdilik öğrenci buldukları için bu yazıda genç dansçılarımızın adlarını vermeyi kendi kendimize yasak etmiş olmakla beraber, bir öğrenci için bu yasağın dışına çıkacağız ki, bu da Hüsni Sunal'dır. Geçen yıl kendisini aynı *pas de trois*'da seyretmiş, beğendiğimizi gene bu sütunlarda yazmıştık. Bu yıl aynı parçada gene karşımıza çıkınca, bir yıl süresince pek ilerlememiş olduğunu üzülerek gördük. Temel adımlarda bile henüz kararsızlığı, çözemediği güçlükleri var. Türk Balesinin çok eksikliğini duyacağı erkek dansçı sıkıntısını gideceğinde kendisinde umud bağlamış-

ken bizi hayal kırıklığına uğrattı. Odette ve *corps de ballet*'de aradığımızı bulduk. Odette'i oynayan öğrenciyi beş, altı yıl sonra aynı rolde görmeyi çok isteriz. Yalnız İki Kuğu ve *pas de quatre* iyi değildi. Hele *pas quatre*'da baş hareketleri ve genel olarak *ensemble* çok kusurluydu. Bu parçada müzik eşliğinin, uygun tempoyu verememiş olmasının da payı vardır. *Corps de ballet*'de gözümüze çarpan yanlışlıklardan biri de hareket halindeki *arabesque*'lerde yukarı ileri uzatılan bazı kolların aşağı sarkması, gene kanat çırpması gibi hareket etmesi gereken kollardaki beceriksiz hareketlerdi.

Her iki gösteride de programın en başarılı eseri bizce Mozart'ın müziği üzerinde Molly Lake'in koreografisini yaptığı Kızak Kayma oldu. Müziğin seçilmesi, dans unsurunun yerinde, ölçülü kullanılışı, akıcı bir hareket, kümelemelerdeki yetkinlik, kılıklar, dansçuların anlayışlı, istekli oyunlarını çok beğendik. Keza, Dulcie Pyne'nin hazırladığı Macar Dansı'nda iyi oynandı.

Programın son eseri Molly Lake'in Offenbach'ın müziği üzerine yazdığı Music Hall'du. Bu bir hikâyeden çok, hafif, *burlesque* nitelikte bir *üvertisement*'ler dizisiydi. Bu eserde gerek Kuvvetli Erkek, gerek *Pantomime*'deki komik kadın rolünde Travis Kemp'i çok üstün bir *mime* ve komedi sanatçısı olarak alkışladık. Bu eserin benzerleri çok olmakla beraber gene de aynı beğeni ile seyredilebilen, komik unsura akıllıca, dansı ikinci plâna atmadan yer veren bir koreografisi var. Eserin tabii akışı, Offenbach'ın dansı çağırın tatlı müziğinden geliyor. Bu eserde Devlet Operası sanatçılarından Engin Akaoglu nu gerek *Pantomime*'de, gerek *Romance*'da geçen yıla göre daha iyi bulduk.

Büyük Tiyatro'daki gösteriye katılan Devlet Operası sanatçılarının oynadığı iki ek parça daha vardı. Bunlardan biri Keith Lester'in koreografisini yaptığı Delibes'in Sylvia'sından *pas de deux* idi (yanılmıyorsak Sylvia ile Aminta arasındaki). Bu parça Shirley Pain ile Engin Akaoglu dansetti. Engin Akaoglu'nun klâsik bale için yaratılıştan bir kolaylığı olduğunu sanmıyoruz. Zaten bu çift arasında bir *pas de deux*'nün aradığı uygunluk, denge de yok. Bir de program dışı olarak Bayan Fenmen'in Fauré'nin *Impromptu*'sü üzerine koreografisini yaptığı İlkbahar adlı *pas seul*'ü Shirley Pain'den seyrettik. Bu kısa parça, yüz anlatımı, hareketler, müziğin yapısına uygun bir biçimi ile bir bütün olarak çok başarılıydı. Shirley Pain'in iyi gelişmiş tekniği, hafifliği, herşeyden önemlisi anlayışla, istekli dansıyla, beden ve yüz yapısının karşısına çıkardığı engelleri kolayca yendi; esere can verdi. Shirley Pain'in bu dansı, herşeyden önce

dansetmeyi sevmenin en güçlü engelleri bile nasıl yıkacağını göstermesi bakımından; genç bale adaylarımıza bir ders olabilir. Herhalde beden yapısından çok önce, dansa sevgi, ona saygı, bu işin ölesiyeye gönüllüsü olmak başta geliyor. Bu gösterilerde öğrenciler arasında kısa bacaklı, ağır bedenli gibisinden fizik yapıları yetersiz dansçılar çoktu. Fakat bizi onlardan çok, isteksiz danseden, müziği umursamayan, dans heyecanı olmayanlar üzdü. Bunların bale öğretimiyle vakitlerini harcamalarına yazık; herhalde ilgililer geç olmadan bunun önüne geçmelidirler.

Bu gösteri bütünüyle henüz pek eksik bir deneme olmakla beraber, gelecekteki Türk Balesi için umudumuzu arttırmıştır. Genç adaylar, klâsik dans, karakter dansı, solo ve beraberlik, komedi gibi dansın değişik yüzlerinde bir sınavdan yüzlerinin akıyla çıkmışlardır. Şimdi onları daha ilerlere götürecektir, tükenmez çileli çalışmalar bekliyor.

Seyrettiğimiz bu gösterilerde bir, iki öğrencinin ilerde birer yıldız olup, olmayacaklarını düşünmedik değil. Fakat asıl geleceğin yıldızları, biraz sabırlı olursak galiba Konservatuvardaki gösteride seyrettiğimiz "en ufaklar"dan çıkacak. Hele onlarla danseden bir erkek öğrenci dengeli hareketleri, içten doğuştan gelen dans duygusu ile ileride kendisinden çok şeyler bekleyebileceğiz. Bu gösterilerde genel olarak bir eksiklik üzerine dikkati çekmek isteriz, bu da *port de bras*'lar. Nedense genç dansçılarımız kollarını iyi kullanamıyor. Kolların kullanmasındaki hüner daha çok Doğu dansının özelliği olmasına rağmen, genç dansçılarımız kolları ile ya çok sert, eklemesel, erkeksi hareketler yapıyorlar, ya da çok yumuşak, kırık dökük, pelte gibi. Acaba bu bize mi vergi bir şey?

Müzik eşliği yer yer aksamakla beraber genel olarak görevini yaptı. Ulrich Damrau'nun yalın dekorlarını çok beğendik. Yalnız Kuşulu Göl'de dekorun mavi ve yeşil yerine sarıya kaçması eserin havasına aykırı düşüyor. Işıklar yetersizli; öylesine ki yer yer sahne gerilerine doğru yüz anlatımı ve hareketler seçilemez oluyordu. Bunu belki projeksiyonlu dekoru ışığa boğmamak için yaptılar. Kılıkları da beğendiğimiz söyleyelim. Ne yazık ki gözlerimiz programda yerli bir besteyi, bizim diyebileceğimiz bir eseri boş yere aradı. Yeni bir eserden geçtik, Macar dansı, Polonya dansı yanında hiç olmazsa bir Türk dansı da görebilmeyi isterdik. Dileriz bestecilerimiz gelecek yıla birşeyler hazırlasın.

Binbir güçlüğe göğüs gererek Türk balesini yoktan var etmeye uğraşan Molly Lake ve Travis Kemp'e herhalde çok şeyler borçluyuz. Ancak çalışmalarını, didinmeleri boşa gitmemiştir; bu

gösterilerde öğrencilerimizle, iyi yöneltilir ve isteklendirilirse neler yapabileceğini görmüş bulunuyoruz. Yazının Türk Balesi bu iki ülkücü öğretmenin değerli emek ve yardımlarını unutmamalıdır.

★

Aynı hafta, bir bale okulunun da gösterisi vardı. Değerli piyanistimiz Mithat Fenmen'in ve eşi Bayan Fenmen'in iki yıl önce kurdukları Fenmen Bale Stüdyosu'nun ilk gösterisi. Bu okulun öğrencileri Devlet Konservatuvarındakinden ayrı olarak haftada bir iki saatlik bir öğretimle yetinen amatör dansçılar. İçlerinde belki olağanüstü bir yetenekle meslekten dansçılar da çıkabilecektir, buna hiç te bir engel yok. Ancak okul asıl balemizli değerlendirecek yarının bale seyircilerini yetiştirecektir. Klâsik bale parçalarının yanında Bayan Neriman Decan'ın yönettiği bir Dalcroze dersi de seyrettik. Programa Devlet Operası sanatçılarından üç kişi katılmıştı. Ravel'in müziği üzerine Bayan Fenmen'in koreografisini yaptığı Pavane'ı Fezal Esman ile Engin Akaoğlu oldukça başarılı dansettiler. Grieg'in müziği üzerine Norveç'ten Tablolar programın en çekici eseriydi. Bu parça bile Bayan Fenmen gibi yetkili, iyi bir öğretmenin elinde haftada bir iki saatlik öğretimle neler yapabileceğini gördük.

AND

MÜZİK

İKİ KONSER

9 Mayıs çarşamba gecesini Millî Kütüphane salonunda violonist **Fethi Kopuz**'la piyanist **Vera Franceschi**, Mozart'ın Fa majör (K. V. 376), Beethoven'in İlk bahar ve César Franck'ın La majör sonatlarını çaldı. İyi bir Mozart, kötü bir Beethoven, çok kötü bir César Franck. Fethi Kopuz'un herşeyden evvel entonasyonunu düzeltmesi lâzım. İnsan bu violonistin çalması ile çalışması arasında hiçbir fark olmadığını derhal anlıyor; mesele bir kere çalmakta, doğıtları, arşeleri tesbit etmekte ve ondan sonra eseri bu son şekliyle otuz defa daha çalmakta değildir. Ben, Fethi Kopuz'un daima vibrato ile, daima süratli çalıştığına yemin edebilirim. Halbuki bugün bütün ekoller bu usulün yanlış olduğunu kabullenmiştir. Değerli sanatçımız, eğer yolunu değiştirmezse, bir adım bile ileri gidemez.

Meselenin bir de «müzik» yönü var; bir eseri çalmazdan evvel form ve yapı bakımından incelemek lâzımdır. Bunu birçokları pek kaba taslak yapıyor. Cümle nerede başlar, nerede biter; nasıl başlar, nasıl biter? Hangi parti ön plâna geçecektir? Muayyen üslûplar içinde ne

dereceye kadar serbest çalabiliriz? Fethi Kopuz, kelimenin tam manâsıyla «anti-müzikal» bir icra çıkardı. Lüzumsuz yükselişler, lüzumsuz sönmeler, mübalâğalı bir rubato, patlıyarak biten cümleler, yersiz nüanslarla ortasından ikiye bölünen temalar ve hiç akla gelmeyecek yerde glissando'lar.

Görüldüğü gibi, icranın teknik cephesi üzerinde durmuyoruz; çünkü Fethi Kopuz bu bakımdan doyurucu idi. Mozart'ın ve Beethoven'in son kısımlarında birer defa erken girmesini dalgınlığına vereceğiz; fakat Franck'ın son muvmanındaki iki karışıklığa, haddinden büyük arşe kullanması sebep oldu.

Bu kusurların karşımıza en az çıktığı eser Mozart idi. Halbuki programdaki sonatların içinde enterpretasyonu en güç olanı da budur. Kanaatimce Fethi Kopuz herşeye rağmen yabana atılacak bir kemancı değil. Yazık ki istidadından, gayretinden gerektiği kadar faydalanamıyor. Çalışmanın yollarını öğrendiği gün, memleketimizin sayılı müzisyenleri arasında yer alacağından şüphe etmiyoruz.

Vera Franceschi'nin iyi bir virtüöz olduğunu bundan evvelki yazımızda belirtmiştik. Son konseri dinledikten sonra bu inancımız daha da kuvvetlendi. Ancak üslûp fikrinden mahrum ve dikkatsiz bir virtüöz. Çaldığı Mozart ile Beethoven arasında hiçbir fark yoktu. Değerli sanatçıya, Bonn'lu üstadın nüansları meyanında bir de «sforzando» nun bulunduğunu hatırlatmak isteriz. Ayrıca okadar fazla pedal kullanıyor ki birçok yer bu sebepten bulandı, karıştı. Mozart'ın son kısmında yaptığı iki goppetto'nun hangi devir «ornamentiğine» sokulacağını da tayin edemedik. Beethoven'ın ilk kısmında triole bir motifi her defasında onaltılık olarak çalmasını dikkatsizliğine vereceğiz.

Berberlik genel olarak başarılıydı. Sadece iki enstrümanın birarada yürüdüğü bazı süratli yerler karıştı. Fethi Kopuz'u, bize iyi bir Mozart dinlettiği için tebrik ederiz.

★

Devlet Konservatuvarı öğretmenlerinden **B. Martin Bochmann**, piyanist **B. Mithat Fenmen**'in eşliğinde 11 Mayıs cuma gecesini Konservatuvar salonunda bir violonsel resitali verdi. Programda Brahms'ın op. 38, Saygun'un op. 12, Grieg'in op. 36 sonatları, Marin Marais'nin üç dansı, Milhaud'nun Elegie'si ve Hindemith'in Capriccio'su yer almıştı. B. Bochmann'ın da entonasyonu sağlam değil; fakat kelimenin tam manâsıyla «müziyen». İnsan iyi ve üslûbunda bir müzik dinleyince de arada sırada kulağına çalınan kötü sesleri affediyor. Sanatçılarımızın, Brahms'daki meşhur «sükûnet içindeki kudret» in ne olduğunu anlamaları için bu konserde bulunmalarını çok isterdik.

Son derece başarılı bir icra çıkaran B. Fenmen'i ve değerli violonselisti candan tebrik ederiz.

Bedii SEVİN

RESİM

İL TABLOLARI SERGİSİ

Ankara sergievinde 5 ile 15 Mayıs tarihleri arasında sergilenmiş olan 11 tabloları, Millet Meclisinin yeni yapısına konmak üzere hazırlanmıştı.

İllerin özellikleri gözönünde tutularak yapılacak resimlerden meydana gelecek bir sergi, bir «ismarlama resim» sergisi olabilirdi, yahut da salt bir ilde yapılmış yahut düşünölmüş olmasından başka o ilin herhangi bir özelliğini taşımayan resimleri biraraya getirebilirdi. Ressamların önünde önemli bir sorun vardı. Bu sorunun başka başka yollardan gidilerek çözülmüş olduğunu gördük.

Kimi, bir ilin müzesinde gördüğü bir eserin bir özelliğini yahut motifini resim olarak işlemiş (İvi Stangali - Antalya). Pek çoğu, anıtları, ya doğal çevreleri içinde ya da o çerçeveden ayrı ayrı, kimi zaman da birkaçını biraraya getirerek bir istif yaratmış. Gene sayısı kabarık olan ressam, herhangi bir özellikten hareket ederek kendi anlayışlarına, üslûplarına göre resimler yapmış (Eren Eyüboğlu'nun balıklı resmi, Aliye Berger'in ışıklarıyla suları birbirine karışan İstanbul'un balık ağları içinde görünüşü, Mustafa Esirkuş'un Tokad oyuncularını, Jerfi Kayhan'ın Ankarası). Kimi kendi üslûpları içinde her zamanki dünyalarını vermiş (Eşref Üren, Hasan Kavruk, Hamit Görele gibi). Öte yandan özellikleri hiç değilse o ilin sınırlarına kapanıp kalmayan birtakım Paysage'larla resim yapan resamlara rastladığımız gibi, kendi sevdikleri birtakım motifleri zorla o ilin bir iki renk; giyim yahut oyun özelliğine uygulamaya çalışmış olan ressam da az değildi. Buna karşılık ancak o ilde görülebilecek birtakım özellikleri gerek kendi üslûplarıyla bağdaştıran, gerekse resim yaparken o özelliklerin de diri, canlı kalmasına çalışan ressam vardı. (Turan Erol, Diyarbakır'ın ev dışı hayatından bir sahne ile gerek anıt olarak surları, gerek giyimleri, gerekse şerbet içme gibi bir işi istifindeki inceliklerle birleştirmesini bilmiş olduğu gibi, eviçi hayatından bir sahnede pencere parmaklığını, Diyarbakır karpuzunu, kadını, öteki resimdeki değerleri yansıtan bir hale getirmiş, iki resim arasında bir çeşit sokak sığacı ile eviçinin serinliği karşıtlığı duyuluyor. Cemal Tolu, 'Fethiye'den bir Manzara' sıyla il özellikleri pek de belirli olmayan güzel bir resim verirken, süngercilerle deve güreşleri'nde serginin amacı bakımından daha başarılı örnekler meydana getirmiş. Ruhi Baksı, Hakkârî'den iki büyük 'Manzara'sıyla özellikleri gerçekten o yerlerin malı olan güzel resimler yapmış. Fahrünnisa Sönmez de 'Rize Pazarından bir Figür'ünde yerin özelliğini canlı tutmasını başarmış.)

Bunların yanında kendi üslubundan hiç çıkmadan, Gördes kelimesinden kuvvet alarak, yüreği atan bir Manisa ili istifiñi yapan Ferruh Başağa, Konya çinilerini düşünerek çini panneau'sunu meydana getiren Füreya, serginin belki de tek 'tarifi' resmini Konya'dan yapan S. Urallı, bir grotesque resim denemesi olarak ele alınabilecek 'Karagöz'ü yapan Feyhaman Duran'ın (İstanbul) resmi ilgili çekiyordu.

G. A.

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

İRATLI SIGORTALI İKRAMIYELİ TASARRUF HESAPLARI

AYDA
1000
LİRA DAIMİ İRAT

HER HESAP SAHİBİNE
6000
LİRA KAZA SIGORTASI

HER HESAP SAHİBİNE
6000
LİRA HAYAT SIGORTASI

50.000
LİRA SERMAYE İKRAMIYESİ

BU HESAPLAR
BANKANIN DİĞER PARA VE
APARTMAN İKRAMIYELERİNDE
İSTİRAK EDER.

İRAT ÖDEMELERİ
BEKLEMEDEN BAŞLAR

BANKA MERKEZ VE ŞUBELERİNDEN
TAFSİLATLI BROŞÜR İSTİYİNİZ.

GENEL SİGORTA

EMNİYET SANDIĞI

1956 Yılı TASARRUF HESAPLARI
İKRAMIYELERİ

450.000 Liradır

Çiftelhavuzlar'da
BAHÇELİ EVLER
APARTMAN DAİRELERİ
Bahçelievler'de

ARSALAR
EV, APARTMAN DAİRESİ ve
ARSA'yı kazananlara
(20.000) liraya kadar

KREDİ
Zengin **PARA** İkramiyeleri
Ayrıca

1.500.000 Liradır

MESKEN KREDİLERİ

Şimdiden hesap açtırınız.
Her (150) liraya bir kur'a.

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü : Nilüfer YALÇIN
Sekreter : Orhan BÂLİ
İdarehane : Büyük Han 55, Yenışehir
Haberleşme adresi : P. K. 131, Ankara (Tel. 27531)
Dizildiği ve Basıldığı Yer : Yeni Matbaa — Ankara

Akbank'ın aziz müşterilerine
yeni ve büyük hizmeti

YÜZ EVLER MAHALLESİ

AKBANK

(Tafsilat gişelerimizde)